

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
рішень Європейського суду
з прав людини
(січень 2026 року)

Зміст

Стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	3
ONISHCHENKO v. Greece (ухв.): дострокове звільнення особи, яка здійснила тяжкий напад на неповнолітнього заявника, внаслідок чого потерпілий став інвалідом та потребував постійного медичного догляду – заяву визнано неприйнятною	3
Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)	7
BILIŃSKI v. Poland: неможливість для судді ефективно оскаржити рішення про переведення між палатами в межах одного суду – порушення	7
Стаття 7 Конвенції (ніякого покарання без закону)	10
KHADIJA ISMAYILOVA v. Azerbaijan (№ 4): несправедливість кримінального провадження та порушення права не зазнавати кримінального засудження за діяння, що не визнаються кримінальним правопорушенням за національним законодавством – порушення	10
Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)	17
Z v. Iceland: неналежне проведення ісландськими органами влади ефективного розслідування скарги заявниці на сексуальні домагання – порушення	17
D. J. v. Norway (ухв.): обмеження контактних прав матері стосовно дитини; рішення про нерозголошення адреси проживання дитини – заяву визнано неприйнятною	23
FERRIERI AND BONASSISA v. Italy: доступ до банківських даних заявників для цілей податкового аудиту – порушення	27
Стаття 10 Конвенції (свобода вираження поглядів)	33
MLADINA D. D. LJUBLJANA v. Slovenia (№ 2): рішення національних судів, які зобов'язали заявника опублікувати вибачення та виплатити компенсацію за публікацію сатиричної статті з фотографіями сім'ї політика поруч із сім'єю Йозефа Геббельса – порушення	33
SOCIEDADE INDEPENDENTE DE COMUNICAÇÃO, S. A v. Portugal (№ 2): стягнення компенсації з телеканалу за використання зображень двох фізичних осіб без їхньої явної згоди під час трансляції запису комедійного стендап-шоу – відсутність порушення	39
VIEIRA COELHO v. Portugal: кримінальне провадження проти заявника за наклеп – порушення	41
Рішення ЄСПЛ проти України	46

СТАТТЯ 2 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (ПРАВО НА ЖИТТЯ)

ONISHCHENKO v. Greece (ухв.) (№ 13702/18)

Обставини справи

Справа стосувалася нападу на першого заявника та подальшого судового розгляду.

У 2013 році перший заявник, якому на той час було дванадцять років, перебував на Криті на відпочинку разом зі своєю матір'ю (другою заявницею). 15 травня 2013 року на території готелю він отримав понад двадцять ножових поранень у спину від пана S. C. W., працівника готелю, який страждав на психічні розлади.

Було проведено низку медичних втручань, спочатку в Греції, а потім у Німеччині. В результаті нападу перший заявник отримав інвалідність.

Після виписки з лікарні в листопаді 2013 року перший заявник залишився в Німеччині. З міркувань здоров'я з 2013 року заявникам було надано німецькі тимчасові дозволи на проживання, а в жовтні 2022 року – постійні дозволи на проживання.

Окрім того, у 2014 та 2015 роках грецькі органи влади видали заявникам спеціальні дозволи на проживання, щоб вони могли брати участь у кримінальному провадженні. У 2016 році заявники подали клопотання про надання постійного дозволу на проживання в Греції з цією ж метою. Заявники також заявили про намір подати цивільний позов проти готелю та S. C. W.

17 липня 2023 року судово-медичний експерт у Берліні видав звіт про стан першого заявника. У березні 2024 року інший лікар у Берліні видав довідку, в якій засвідчив, що внаслідок погіршення стану здоров'я першого заявника вартість його медичного лікування оцінюється приблизно в 256 000 євро (EUR) на рік протягом п'яти-восьми років.

2 травня 2014 року суд першої інстанції засудив S. C. W. до 11 років і 6 місяців ув'язнення за замах на вбивство. 21 жовтня 2015 року Апеляційний суд Східного Криту визнав, що злочинець страждав на психічний розлад, а його когнітивні здібності були значно обмежені; визнав останнього винним і засудив до 10 років і 4 місяців позбавлення волі.

25 жовтня 2016 року S.C.W. звернувся до органів прокуратури з клопотанням про умовне звільнення. 22 грудня 2016 року прокурор видав постанову, якою звільнив S. C. W., врахувавши відбуту частину покарання та час, проведений у психіатричній лікарні (подвійно). Звільнення було обумовлено такими умовами: проживання в приміщенні організації з реабілітації ув'язнених у Нідерландах; дотримання призначеного лікування та психотерапії; подання щомісячних психіатричних звітів до грецького консульства в Гаазі.

27 грудня 2016 року S. C. W. був звільнений з в'язниці, а наприкінці грудня 2021 року закінчився його випробувальний термін.

Заявники стверджували, що вони не могли подати цивільний позов у Греції та вимагати відшкодування збитків, завданих внаслідок нападу, оскільки не могли сплатити гербовий (судовий) збір, розрахований на основі фіксованого відсотка від суми позову. Вони також стверджували, що не мали права на правову допомогу відповідно до Закону № 3226/2004, оскільки на той час їхнє постійне місце проживання не знаходилося в Державі-члені Європейського Союзу.

З огляду на це, заявники звернулись до російських судів з позовом до готелю та російського туроператора. 18 листопада 2020 року Московський міський суд задовольнив їхні позовні вимоги та зобов'язав готельну компанію виплатити заявникам 589 054 євро (EUR) на покриття медичних та інших витрат; туроператора зобов'язали виплатити першому заявнику 500 000 рублів (RUB) як компенсацію за моральну шкоду.

Заявники звернулися до одноосібного суду першої інстанції міста Іракліон з клопотанням про визнання та виконання цього рішення. Цей суд відхилив клопотання, оскільки провадження за участю тих самих сторін і стосовно того самого спору вже було відкрито в грецьких судах. 22 липня 2022 року заявники подали апеляційну скаргу. Розгляд справи було відкладено та призначено на 11 лютого 2025 року. Більше інформації щодо цього провадження не надходило.

5 жовтня 2018 року заявники подали позов до суду першої інстанції міста Іракліон з метою отримання декларативного рішення проти готельної компанії на суму понад двадцять мільйонів євро за матеріальну та моральну шкоду, включаючи минулі та майбутні медичні витрати.

19 червня 2020 року, суд визнав обов'язок готельної компанії виплатити другій заявниці, яка діяла від імені її сина, 2 509 053,15 євро на покриття медичних витрат у період з 2013 по 2031 рік. 31 березня 2023 року Апеляційний суд Східного Криту, за апеляційною скаргою відповідачів, скоротив період відшкодувань до 2023 року та переглянув розмір компенсації до 1 195 558,07 євро.

У 2021 році заявники подали до грецьких органів влади заяву про надання правової допомоги, включаючи звільнення від гербового збору. 16 березня 2022 року Голова Апеляційного суду Східного Криту задовольнив їхній запит та їм було призначено адвоката.

10 травня 2023 року перший заявник звернувся із клопотанням про звільнення від обов'язку сплатити витрати, пов'язані з виконанням судового рішення. Це клопотання було задоволено. 27 вересня 2023 року Голова Апеляційного суду Східного Криту надав заявникам правову допомогу для подання касаційної скарги до Касаційного суду, але відповідні провадження ще не завершені.

Заявники скаржилися, що, надавши дострокове звільнення винуватцю нападу, Греція порушила своє зобов'язання за статтею 2 Конвенції (право на життя). Заявники також стверджували, що, всупереч статті 6 (право на справедливий суд),

вони не мали ефективного доступу до суду в Греції, оскільки не могли подати до аціональних судів цивільний позов про відшкодування збитків через надмірно високий збір, який вони були зобов'язані сплатити.

Оцінка Суду

Щодо статті 2 Конвенції

Виконання вироку, ухваленого в контексті захисту права на життя, має розглядатися як невід'ємна частина процесуального зобов'язання Держави відповідно до статті 2 (див. *Akeliene v. Lithuania*, № 54917/13, § 85, 16 жовтня 2018 року, з подальшими посиланнями). Перегляд Судом цього питання не обмежується суворістю покарань, спочатку призначених національними судами, а включає також спосіб їх подальшого виконання.

Винуватцем злочину в цій справі був приватний працівник готелю, який скоїв напад у стані зниженої психічної дієздатності. Таким чином, цей трагічний інцидент слід відрізнити від ситуацій, коли Суд встановив, що поблажливе ставлення Держави до певних правопорушників, таке як надання амністії, помилування, відстрочка виконання покарання або збереження права обіймати державну посаду, може суперечити меті забезпечення належного покарання та запобігання безкарності. Суд очікував, що Держави будуть суворішими у покаранні своїх правоохоронців за скоєння злочинів, що загрожують життю, ніж у випадках зі звичайними правопорушниками, оскільки на карту поставлено не лише питання індивідуальної кримінальної відповідальності правопорушників, але й обов'язок Держави боротися з відчуттям безкарності, яке, на думку правопорушників, вони мають з огляду на свою посаду, а також підтримувати суспільну довіру та повагу до правоохоронної системи.

В контексті цієї справи правопорушника було засуджено до 10 років і 4 місяців позбавлення волі. У грудні 2016 року було видано постанову про його умовне звільнення. Постанова спиралася на чинне національне законодавство та базувалася на розрахунку часу, проведеного під вартою в психіатричній установі, відносно всього періоду утримання під вартою та оцінці ситуації, яка могла б сприяти реабілітації злочинця. Звільнення було обумовлене проживанням у спеціалізованому закладі, медичним наглядом та щомісячною звітністю.

Документи, надані Суду, свідчили про дотримання цих умов. Щодо періоду з квітня 2018 року по грудень 2021 року, служба реінтеграції в'язнів Нідерландів підтвердила, що взяла на себе моніторинг. Нідерландська влада не зафіксувала жодних порушень, відповідно Суд не мав підстав сумніватися в тому, що такий моніторинг був забезпечений до кінця випробувального терміну.

Підсумовуючи Суд не знайшов підстав вважати, що покарання, яке відбував S. C. W., було таким, щоб поставити під сумнів загальне зобов'язання Греції за статтею 2 Конвенції вживати ефективних заходів для запобігання вчиненню

злочинів проти життя осіб або іншим чином виконувати свої процесуальні зобов'язання за цією статтею.

ЄСПЛ виснував, що цю заяву має бути відхилено відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

Щодо статті 6 Конвенції

В контексті скарги заявників відповідно до статті 6 Суд зазначив, що після того, як заявники звернулися до грецьких судів у рамках процедур визнання рішення Московського міського суду та декларативного рішення, їхні дії були прийняті та розглянуті без стягнення з них будь-яких зборів. Заявникам було надано правову допомогу в ході розгляду їхнього декларативного позову. Заявники звернулися з клопотанням про звільнення від обов'язку сплати гербового збору та отримали таке звільнення. Заявникам ніколи не повідомлялося, що постійне проживання в Європейському Союзі є умовою для надання правової допомоги або що положення Договору 1981 року не застосовуються до них.

Зокрема, у своєму першому клопотанні про надання правової допомоги від 7 травня 2021 року заявники посилалися виключно на положення Договору 1981 року, і це клопотання було задоволено. Задовольняючи їхні наступні клопотання про надання правової допомоги, національний суд прямо посилався на статтю 18 Договору 1981 року і зазначив, що заявники є громадянами Росії, які проживають у Німеччині з медичних причин.

Викладені вище міркування були достатніми для висновку про відсутність необхідності розглядати попередні заперечення Уряду, надані у зв'язку з цією скаргою, яка в будь-якому випадку є явно необґрунтованою.

ЄСПЛ виснував, що цю заяву має бути відхилено відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 20 січня 2026 року, оприлюднена 12 лютого 2026 року та є остаточною.

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

BILIŃSKI v. Poland (№ 13278/20)

Обставини справи

Заявник, Лукаш Білінський, є громадянином Польщі, який народився в 1977 році та проживає у Варшаві.

У 2016 році пана Білінського було призначено суддею районного суду до кримінальної палати Варшавсько-Середмістського районного суду, де він розглядав виключно справи про адміністративні правопорушення. Його рішення привертали значну увагу засобів масової інформації та громадськості, а політики з правлячої партії публічно критикували їх.

У березні 2019 року Міністр юстиції ліквідував палату районного суду, до якої входив пан Білінський, і 27 червня 2019 року Голова районного суду, суддя Мітера, повідомив пана Білінського, що його буде тимчасово переведено до іншої кримінальної палати суду, доки не буде надано висновку Колегії Варшавського окружного суду. 3 липня 2019 року суддя Мітера ухвалив рішення перевести пана Білінського до Палати з розгляду сімейних справ. У рішенні не було наведено жодних правових підстав для переведення.

10 липня 2019 року пан Білінський подав скаргу на рішення про переведення до Національної ради судочинства.

22 липня 2019 року Голова Варшавського окружного суду скасував рішення від 27 червня та 3 липня 2019 року про переведення пана Білінського. Він встановив, що ці адміністративні рішення були ухвалені без отримання обов'язкового висновку Колегії окружного суду, і як такі були незаконними. Це рішення було доведено до відома Голови районного суду.

25 липня 2019 року Національна рада судочинства відхилила скаргу пана Білінського на рішення про переведення, але не зазначила підстав.

На момент подання останніх подань до ЄСПЛ заявник все ще входив до складу Палати з розгляду сімейних справ.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції (доступ до суду), заявник, зокрема, скаржився на те, що його було позбавлено права на ефективний перегляд рішення про його примусове переведення незалежним і неупередженим органом.

Оцінка Суду

Спочатку розглядаючи питання прийнятності заяви ЄСПЛ, у світлі відповідних загальних принципів, щоб визначити застосовність статті 6 до провадження щодо переведення заявника, розглянув (i) наявність права, на яке посилався заявник і яке, принаймні на спірних підставах, можна вважати визнаним

у національному законодавстві, та (ii) чи було це право «цивільним» у значенні цієї конвенційної норми.

Говорячи про існування права ЄСПЛ зауважив, що у Конституції Польщі, закріплено принцип незмінюваності суддів. Відповідно до цього принципу звільнення судді з посади, тимчасове відсторонення від посади або переведення до іншого суду чи на іншу посаду проти його волі може відбуватися лише на підставі рішення суду та лише у випадках, передбачених законом (пункт 63).

ЄСПЛ із занепокоєнням наголосив, що законодавчі зміни, запроваджені у 2018 році, розширили повноваження голів судів щодо переведення суддів між відділами суду, водночас обмежуючи права суддів, відносно яких ухвалюються такі рішення, зокрема права на оскарження в цілому та конкретних процесуальних прав у межах зміненої апеляційної процедури (пункт 64).

ЄСПЛ зауважив, що навіть зі змінами, закон вимагав, як загальне правило, аби переведення між судами здійснювалося за згодою відповідного судді; переведення без згоди дозволялося за обмежених обставин.

Національне законодавство передбачало, що переведення судді до іншого відділу суду за загальним правилом вимагало його згоди. Переведення без такої згоди допускалося лише у виняткових випадках.

Посилаючись на свою попередню практику ЄСПЛ визнав, що переведення судді без його згоди між двома палатами одного суду потенційно може підірвати принципи незмінюваності суддів та незалежності судової влади (пункт 68).

Посилаючись на власну практику та практику Суду Справедливості Європейського Союзу Суд вважав, що захист суддівської незалежності вимагає застосовності однакового рівня гарантій проти примусового переведення членів судової влади як до переведення між двома палатами одного суду, що розглядають справи в різних галузях права, так і до переведення між судами (пункт 69).

Для того, аби заявник міг покласти на право на захист від свавільного переведення ЄСПЛ визначив, чи міг він, за конкретних обставин цієї справи, обґрунтовано підозрювати наявність в його переведенні елементу свавілля, адже лише така обґрунтована підозра могла слугувати аргументованою підставою для права на захист від свавільного переведення (пункт 72).

ЄСПЛ звернув увагу на такі обставини, про які стверджував заявник, а саме, що 1) він ухвалив рішення в кількох справах, що привернули увагу громадськості, а також викликали критику з боку представників Уряду, 2) голова районного суду на момент призначення був відрядженим суддею до Міністерства юстиції під керівництвом Міністра, який ліквідував кримінальну палату відповідного суду, 3) голова окружного суду продовжив процедуру переведення попри відкладення колегією окружного суду надання свого висновку про переведення, 4) Комісар з прав людини висловив обґрунтовані занепокоєння обставинами переведення у своєму листі до голови районного суду, на який він не отримав відповіді.

З огляду на сукупність обставин ЄСПЛ вважав, що пан Білінський міг обґрунтовано підозрювати, що його переведення містило елементи свавілля, й власне заявник міг покладатися на право на захист від свавільного переведення між двома палатами районного суду.

ЄСПЛ констатував, що в цій справі існував спір ("contestation" французькою) щодо права в розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції.

Визначаючи, чи мало це право цивільний характер ЄСПЛ вказав, що судді не могли б забезпечувати верховенство права та реалізацію Конвенції, якби національне законодавство позбавляло їх гарантій, передбачених статтями Конвенції, що безпосередньо впливають на їхню індивідуальну незалежність та неупередженість. ЄСПЛ не погодився з аргументом Уряду про те, що виключення судового перегляду рішення про переведення заявника може бути виправдане на підставі реалізації державного суверенітету, й в цьому відношенні не було наведено жодних підстав для оскаржуваного рішення про переведення заявника. Отже, Суд дійшов висновку, що не було доведено, що предмет спору був пов'язаний із використанням суверенної державної влади.

Що стосується суті справи, то основним питанням була відсутність перегляду незалежним та безстороннім органом рішення про переведення.

Якщо пункт 1 статті 6 Конвенції застосовується до провадження, що впливає на умови праці судді, Конвенція вимагає, як мінімум, застосування одного з двох механізмів:

або професійні органи, на які покладено вирішення таких питань, самі забезпечують відповідність вимогам статті 6 Конвенції;

або, якщо цього не відбувається, провадження підлягає подальшому перегляду судовим органом, який здійснює повну юрисдикцію та забезпечує гарантії, передбачені цією статтею.

ЄСПЛ нагадав, що вже встановив, що Національна рада судочинства на той час не забезпечувала достатніх гарантій незалежності від законодавчої чи виконавчої влади та не відповідала вимогам пункту 1 статті 6 Конвенції. Оскільки національне законодавство чітко виключало судовий перегляд відповідних рішень Національної ради судочинства, ЄСПЛ дійшов висновку, що переведення пана Білінського між двома палатами районного суду не було переглянуте органом, який здійснює судові функції, або звичайним судом.

За таких обставин Суд констатував, що Польща порушила саму суть права пана Білінського на доступ до суду, що є порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 15 січня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 7 КОНВЕНЦІЇ (НІЯКОГО ПОКАРАННЯ БЕЗ ЗАКОНУ)

KHADIJA ISMAYILOVA v. Azerbaijan (№ 4) (№ 71556/16 та № 74112/17)

Обставини справи

Заяви стосувалися тверджень про несправедливий характер кримінального провадження щодо заявниці, а також порушення її права не бути притягнутою до кримінальної відповідальності за дії, які відповідно до національного законодавства не визнавалися кримінальним правопорушенням у контексті обвинувачень у незаконній підприємницькій діяльності.

Заявниця є відомою журналісткою-розслідувачем та громадською активісткою. Вона відома своєю гострою критикою уряду Азербайджану та раніше брала участь у численних журналістських розслідуваннях, зокрема щодо випадків корупції та підприємницької діяльності посадових осіб (див. *Khadija Ismayilova v. Azerbaijan*, № 65286/13 та 57270/14, §§ 6–9, 10 січня 2019 року, та *Khadija Ismayilova v. Azerbaijan* (№ 2), № 30778/15, §§ 11–12, 27 лютого 2020 року).

У листопаді 2007 року заявниця почала працювати позаштатним журналістом в бюро азербайджанської служби радіо «Azadliq Radio» Радіо Вільна Європа/Радіо Свобода (далі – RFE/RL). RFE/RL є некомерційною міжнародною телерадіокомпанією, штаб-квартира якої знаходиться в Празі та фінансується Конгресом США.

1 липня 2008 року заявницю було прийнято на роботу до бюро в Баку на посаду виконуючого обов'язки керівника бюро на підставі строкового трудового договору. Через рік її було призначено керівником бюро, а трудовий договір продовжено. 1 жовтня 2010 року трудовий договір заявниці з RFE/RL було розірвано і з того часу до грудня 2014 року вона працювала у бюро як фрілансер.

20 жовтня 2014 року Т.М., колишній колега заявниці на радіо «Azadliq Radio», намагався вчинити самогубство. 24 жовтня 2014 року Генеральна прокуратура відкрила кримінальну справу за статтею 125 Кримінального кодексу (підбурювання до самогубства).

25 листопада 2014 року Т.М. подав скаргу до Генеральної прокуратури, звинувативши заявницю в підбурюванні його до самогубства. 5 грудня 2014 року заявниці було пред'явлено обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення за статтею 125 Кримінального кодексу в рамках вищезазначеного кримінального провадження та було взято під варту (див. рішення у справі *Khadija Ismayilova v. Azerbaijan* (№ 2), згадану вище, §§ 16–27).

13 лютого 2015 року було висунуто додаткові обвинувачення.

Зокрема, її звинуватили в наступному:

(i) заявниця нібито привласнила державне майно та зловживала повноваженнями, незаконно найнявши декількох осіб для роботи в бюро

радіостанції «Azadliq Radio» у Баку на підставі договорів про надання послуг відповідно до Цивільного кодексу. Порушуючи вимоги Кодексу законів про працю, заявниця не уклала з цими особами трудові договори й таким чином завдала Державі матеріальної шкоди.

(ii) Вона нібито займалася незаконним підприємництвом, продовжуючи діяльність бюро без ліцензії на радіомовлення, а також працювала без акредитації в Міністерстві закордонних справ як представник іноземного ЗМІ, що означало «підприємницьку діяльність без державної реєстрації».

(iii) Бувши керівником бакинського бюро радіостанції «Azadliq Radio» у період з 1 липня 2008 року до 1 жовтня 2010 року, заявниця нібито ухилилася від сплати податку на прибуток.

1 вересня 2015 року Бакинський суд з тяжких злочинів визнав її винною та засудив до семи з половиною років позбавлення волі із заборonoю обіймати певні посади.

Заявниця оскаржила це рішення, стверджуючи, що її було незаконно засуджено та що кримінальне провадження було частиною переслідування за її журналістську діяльність.

25 листопада 2015 року Бакинський апеляційний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції. Заявниця подала касаційну скаргу до Верховного Суду, повторивши свої аргументи.

25 травня 2016 року Верховний Суд скасував частину вироку щодо статей 179.3.2 та 308.2, а також частково щодо статті 192.2.2 (у частині радіомовлення без ліцензії), але залишив у силі засудження за статтями 192.2.2 (щодо діяльності без акредитації) та 213.1, повторивши міркування нижчих судів і відхиливши аргументи заявниці.

Тим часом 6 травня 2016 року до статті 192.1 Кримінального кодексу було внесено зміни, і після слів «державна реєстрація» (dövlət qeydiyyatına) до статті було додано слова «податкова реєстрація» (vergi uçotuna).

Згодом заявниця подала клопотання до Бакинського суду з тяжких злочинів, щодо скасування її засудження за статтею 192.2.2 Кримінального кодексу, стверджуючи, що дії, не становили кримінального правопорушення за цим положенням після вищезгаданої поправки.

Остаточним рішенням від 16 лютого 2017 року Верховний Суд зазначив, що іноземні ЗМІ та їхні представники повинні були пройти акредитацію через Міністерство закордонних справ, і встановив, що заявниця здійснювала підприємницьку діяльність без такої акредитації, отримавши дохід, який перевищував встановлений поріг, у зв'язку з чим її засудження було визнано обґрунтованим.

Заявниця скаржилася, що її переслідування та засудження становили обмеження її права на свободу вираження поглядів, яке було застосовано з метою, що не передбачена Конвенцією. Вона посилалася на статті 7, 10, 18, а також пункт 1 та 3 підпункти «b», «c» і «d» статті 6 Конвенції.

Оцінка Суду

З огляду на подібний предмет заяв Суд виснував про доцільність їх розгляду в одному рішенні.

Щодо порушення статті 7 Конвенції

Суд зазначив, що національні суди постановили, що Закон про ЗМІ «вимагав» акредитації для іноземних журналістів та представників іноземних ЗМІ. Іншими словами, у цій справі суди розглядали акредитацію як певну форму попередньої умови, подібну до дозволу на роботу, для законної журналістської діяльності іноземних кореспондентів. Однак, враховуючи текст статті 53 цього Закону, який регулював діяльність представників іноземних ЗМІ, Суд зазначив, що стосовно акредитації він просто посилався на статтю 50 цього ж Закону, зазначаючи, що акредитація іноземних кореспондентів здійснювалася за тією ж процедурою, що передбачена цією статтею. Він не встановлював жодних додаткових умов для іноземних кореспондентів, окрім того, що акредитація іноземних кореспондентів здійснювалася «відповідним органом виконавчої влади» (яким було Міністерство закордонних справ для цієї конкретної процедури).

Переходячи до статті 50 Закону про ЗМІ Суд зазначив, що на той час стаття передбачала, що «засоби масової інформації можуть акредитувати своїх журналістів» у різних органах та те, що така акредитація передбачала доступ до попередньої інформації про зустрічі, консультації та інші події, а також доступ до відповідних документів. Іншими словами, процедура акредитації була сформульована в цьому положенні як можливість, а не вимога, і зазначала, що акредитовані журналісти таким чином набули права на додатковий або привілейований доступ до певних видів інформації.

За таких обставин Суд дійшов висновку, що національні суди не мали чіткої правової підстави для висновку про те, що акредитація в Міністерстві закордонних справ була вимогою для іноземних журналістів. Однак національні суди всіх рівнів лише коротко зазначили, що заявниця працювала представником іноземного ЗМІ без отримання необхідної акредитації в Міністерстві закордонних справ, таким чином займаючись «підприємницькою діяльністю без державної реєстрації», що становило кримінальне правопорушення. Вони не надали жодних додаткових обґрунтувань і не намагалися надати будь-яке тлумачення Закону про ЗМІ на підтримку свого висновку про те, що акредитація була «вимогою», і повністю проігнорували відповідні заперечення та аргументи заявниці з цього приводу.

Суд зазначив, що лише Верховний Суд у своєму рішенні від 16 лютого 2017 року намагався надати форму розширеного правового обґрунтування. Однак, як і інші суди, він не надав чіткої правової підстави для свого короткого висновку про те, що іноземні ЗМІ та їхні представники «зобов'язані» бути

акредитованими в Міністерстві закордонних справ, щоб працювати в країні. Суд зазначив, що таке обґрунтування Верховного Суду несумісне зі статтею 7 Конвенції.

З огляду на вищезазначене, Суд виснував, що при визначенні кримінального обвинувачення заявниці у вчиненні злочину у вигляді незаконного підприємництва положення статті 192 Кримінального кодексу та відповідні положення Закону про ЗМІ, які діяли на той час, були витлумачені на її шкоду, у спосіб, який не можна вважати таким, що становив розвиток, який відповідає суті злочину (див., *mutatis mutandis*, *Navalnyy v. Russia*, № 101/15, § 68, 17 жовтня 2017 року).

Відповідно, було порушення статті 7 Конвенції щодо засудження заявниці за злочин незаконного підприємництва.

Щодо порушення пункту 1 статті 6 Конвенції

ЄСПЛ зазначив, що заявниця навела у національних судах вагомі, доречні та обґрунтовані заперечення щодо того, що дії, які їй інкримінували, не підпадали під склад кримінального злочину у вигляді незаконної підприємницької діяльності. Належний розгляд цих заперечень мав би вирішальне значення для результату справи, а отже, ці аргументи вимагали конкретної та чіткої відповіді з боку національних судів. Однак, як Суд встановив вище, національні суди не надали на них жодної адекватної відповіді у своїх рішеннях, натомість покладаючись на дуже стислі та явно довільні міркування.

Вирок за цим звинуваченням ґрунтувався переважно на двох звітах, які, на думку заявниці, були розпливчастими, нечіткими щодо змісту їхніх висновків та складеними з порушенням відповідного національного законодавства. Вона також стверджувала, що «Радіо Azadliq Radio» є некомерційною організацією, яка не здійснює господарської діяльності та не зобов'язана сплачувати податок на прибуток. Вона також стверджувала, що спосіб визначення суми «прибутку» та розрахунку податку на прибуток був помилковим, зважаючи на те, що «Радіо Azadliq Radio» отримувало кошти від своєї материнської організації виключно для покриття необхідних операційних витрат. Вона також наполягала, що її конкретна роль як керівника бакинського бюро «Радіо Azadliq Radio» протягом відповідного періоду не передбачала жодної відповідальності за фінансові питання або сплату податків та соціальних внесків. На думку Суду, аргументи заявниці, спрямовані проти звинувачення в ухиленні від сплати податків, були доречними, вагомими та здатними вплинути на результат справи, якщо їх належним чином оцінити. Однак знову ж таки національні суди або взагалі не згадували про ці аргументи, або відхиляли їх у загальній, стереотипній формі. Відповідно, рішення, прийняті ними щодо звинувачення в ухиленні від сплати податків, були довільними та явно необґрунтованими.

Суд вважав, що судовий розгляд справи заявниці та обґрунтування рішень національних судів були свавільними. Це підірвало справедливість кримінального провадження настільки фундаментально, що зробило інші гарантії кримінального процесу нерелевантними.

З огляду на це ЄСПЛ вказав на наявність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Щодо порушення статті 10 Конвенції

ЄСПЛ відзначив насамперед, що принаймні одне з обвинувачень, за якими заявниця була в кінцевому підсумку засуджена, безпосередньо стосувалося умов здійснення нею журналістської діяльності. Так, її засудження за «незаконну підприємницьку діяльність» ґрунтувалося на звинуваченні, що вона здійснювала журналістську діяльність як «представниця іноземних ЗМІ» без отримання відповідної акредитації. Такі вимоги щодо акредитації, якщо вони спрямовані на регулювання доступу до професії або умов, за яких журналістська діяльність може законно здійснюватися, становлять «формальності» або «умови» у значенні другого абзацу статті 10 Конвенції.

Суд вважав за необхідне врахувати хронологію подій у даній справі. Зокрема, він зазначив, що у період з 2010 по 2013 рік заявниця написала низку статей розслідувань, присвячених корупції на високому рівні в Азербайджані (див. справу *Khadija Ismayilova v. Azerbaijan*, № 65286/13 та № 57270/14, §§ 6–8, 10 січня 2019 року, та *Khadija Ismayilova (no. 2)*, згадану вище, § 11). За словами заявниці, внаслідок її журналістських розслідувань та опублікованих статей вона постійно зазнавала погроз та переслідувань.

Зокрема, у 2012 році в Інтернеті були поширені інтимні відеозаписи, незаконно зроблені за допомогою прихованої камери в її спальні, після того, як вона отримала лист із погрозами, в якому вимагалось, щоб вона припинила свою журналістську діяльність. Суд розглянув скарги заявниці щодо цих подій крізь призму позитивних зобов'язань Держави-відповідача за статтями 8 та 10 Конвенції. Суд також встановив, що Держава-відповідач порушила своє негативне зобов'язання за статтею 8 Конвенції через оприлюднення слідчими органами надмірного обсягу особистої інформації заявниці, отриманої під час розслідування, що ще більше поглибило наявне порушення права на приватність.

Крім того, протягом цього періоду в державних ЗМІ та, як стверджується, наближених до Уряду, було опубліковано численні статті про заявницю та інших активістів громадянського суспільства й правозахисників. У цих статтях заявницю та інших осіб називали «шпигунами на користь іноземних інтересів» та «зрадниками» (див. справу *Khadija Ismayilova v. Azerbaijan* (№ 2), згадану вище, § 14; див. також, *Rusul Jafarov v. Azerbaijan*, № 69981/14, §§ 36–40, 17 березня 2016 року).

Суд вважав, що існують очевидні докази причинно-наслідкового зв'язку між реалізацією заявницею свого права на свободу вираження поглядів та кримінальним провадженням проти неї, яке призвело до її засудження

за незаконну підприємницьку діяльність та ухилення від сплати податків. Оскільки існують очевидні докази версії подій на користь заявниці, та існування причинно-наслідкового зв'язку, тягар доказування має перейти до Уряду. Однак, врахувавши весь матеріал справи та зауваження Уряду, Суд вважав, що Уряд не зміг переконливо довести, що оскаржувані заходи не мали жодного стосунку до журналістської діяльності заявниці.

З огляду на вищевикладене, Суд зауважив, що кримінальне переслідування та засудження заявниці за низку злочинів, зокрема за незаконну підприємницьку діяльність та ухилення від сплати податків, становили втручання у право на свободу вираження поглядів.

Відповідно, було порушення статті 10 Конвенції.

Щодо порушення статті 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 10 Конвенції

Як Суд встановив вище, кримінальне провадження проти заявниці, що завершилося її засудженням, становило втручання в її право на свободу вираження поглядів, яке було незаконним і не переслідувало жодних законних цілей, визначених у статті 10. Відповідно, сфера застосування даної скарги за статтею 18 відрізняється від тієї, що розглядалася у справі *Khadija Ismayilova v. Azerbaijan* (№ 2) тим, що, окрім того, що вона була порушена у зв'язку з іншим положенням Конвенції, вона стосується не лише попереднього ув'язнення заявниці в рамках зазначеного провадження, а й усього кримінального провадження проти неї, яке слід розглядати як продовження подій, що були предметом розгляду Суду у справі *Khadija Ismayilova v. Azerbaijan* (№ 2).

Відтак ЄСПЛ наголосив, що у даній справі не виникає питання щодо множинності цілей, коли обмеження застосовується як з прихованою метою, так і з метою, передбаченою Конвенцією.

Суд нагадав, що в системі, яка керується верховенством права, судовий контроль є найвищою гарантією основоположних прав осіб та їхнього захисту від зловживання владою. Це включає захист від необґрунтованого переслідування чи подібних втручань Уряду. А з огляду на роль вільної преси в демократичному суспільстві, переслідування журналістів або інших критиків Уряду за надуманими звинуваченнями має бути предметом ретельного розгляду судами. Тому той факт, що національні суди не застосували такого ретельного розгляду в обставинах даної справи викликає серйозне занепокоєння.

ЄСПЛ вказав, що сукупність наведених вище обставин свідчили про те, що дії органів влади були зумовлені неналежними мотивами і що справжньою метою кримінального провадження проти заявниці, яке становило втручання в її право на свободу вираження поглядів, було змусити її замовкнути та покарати за журналістську діяльність. З огляду на ці міркування Суд дійшов висновку, що втручання у право заявниці на свободу вираження поглядів мало іншу мету, ніж та, що передбачена статтею 10 Конвенції.

Відповідно, було порушення статті 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 10.

Щодо порушень пункту 1 та 3 підпунктів «b», «c» і «d» статті 6 Конвенції

Заявниця також подала скаргу на за пунктом 1 та 3 підпунктами «b», «c» і «d» статті 6 Конвенції щодо стверджуваного порушення принципом змагальності та рівності сторін, права на достатній час і можливості для підготовки свого захисту, права на ефективну правову допомогу, а також права на допит свідків обвинувачення.

Враховуючи обставини справи, аргументи сторін, викладені вище висновки щодо скарги за статтею 7 Конвенції та основну скаргу заявниці за пунктом 1 статті 6 Конвенції, Суд виснував, що немає необхідності ухвалювати окреме рішення щодо прийнятності та суті цих скарг (див. *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania* [ВП], № 47848/08, § 156, ЄСПЛ 2014).

Висновок

Порушення статті 7 Конвенції (ніякого покарання без закону).

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Порушення статті 18 Конвенції у поєднанні зі статтею 10 Конвенції (межі застосування обмежень прав).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 27 січня 2026 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 8 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ)

Z v. Iceland (№ 3538/21)

Обставини справи

Справа стосувалася неналежного проведення ісландськими органами влади ефективного розслідування скарги заявниці про сексуальні домагання, а також звинувачень у дискримінації за ознакою статі при розгляді таких справ. У своїй скарзі заявниця посилалася на статті 2, 8 та 14 Конвенції.

19 червня 2019 року заявниця, якій було 16 років, повідомила поліцію, що чотири дні тому вона зазнала сексуального насильства з боку 23-річного чоловіка, О.

Згідно з її заявою, 14 червня 2019 року заявниця відвідала фестиваль. До інциденту вона не знала О. Вранці 15 червня вона пішла до намету свого колеги.

О 6:20 ранку вона надіслала своєму другові відео, на якому було видно, що вона почувається зле. На відео також було видно потилицю О. Заявниця стверджувала, що під час знімання О. обмацував її без згоди, хоча на відео цього не було видно.

Заявниця заявила, що потім вона знепритомніла через інтоксикацію, а прокинулася приблизно о 8:00 ранку в спідній білизні, але зі спущеними штанами і піднятим до грудей светром. Прийшовши до тям, вона згадала, що чула, як розстібають ремінь. О. був поруч з нею, знявши светр і розстібнувши ремінь.

За словами заявниці, О. торкався її грудей і геніталій як через одяг, так і під ним. Вона стверджувала, що, вона приблизно тричі намагалася відштовхнути його. Вона заявила, що сказала О. зупинитися, але він не зробив цього, поки їй не вдалося вийти з намету. 15 червня 2019 року заявниця звернулася до найближчого пункту невідкладної допомоги жертвам сексуального насильства. Вона відмовилася від пропозиції пройти гінекологічне обстеження, але заявила, що хоче пройти тестування на венеричні захворювання. Оскільки заявниця була неповнолітньою, про це було повідомлено Службу захисту дітей.

Заявниця дала свідчення поліції після повернення додому 19 червня 2019 року. Також, вона надала поліції копію відео, яке надіслала своїй подрузі в ніч інциденту.

О. був допитаний 15 липня 2019 року. Він заперечив свою провину, але визнав, що його вчинок був «трохи неправильним», оскільки він діяв, не «запитавши її». Він стверджував, що, коли зайшов у намет спати, то знайшов там заявницю, «якусь напівсонну, сплячу чи щось таке», їй було холодно, і вони почали обійматися, щоб зігрітися. Він заявив, що поклав руку під її светр і торкнувся її грудей, але стверджував, що між ними був бюстгальтер і що він негайно зупинився, коли помітив, що їй некомфортно і вона «тремтить». Він заявив,

що заявниця покинула намет через деякий час після цього інциденту. На запитання про його наміри, коли він торкався її грудей, він заявив, що не назвав би це сексуальним, пояснивши, що вважав це зручною позою. Він заперечив будь-який намір вступити з нею в сексуальні стосунки, заявивши, що знав, що вона є неповнолітньою. Коли йому показали відеозапис, наданий заявницею, він впізнав себе, але пояснив, що намагався її обійняти.

Справа була розслідувана в першу чергу відповідно до статті 199 Загального кримінального кодексу (далі – ЗКК) щодо сексуального домагання. З червня по серпень слідчі зібрали свідчення осіб, які не були безпосередніми свідками інциденту. Вони підтвердили слова заявниці та зазначили, що бачили її невдовзі після події; вони описали її як шоковану і травмовану. Один свідок описав інцидент на іншому фестивалі, коли вона побачила О., що спричинило панічну атаку і виклик швидкої допомоги. Троє свідків повідомили, що в ніч, про яку йдеться, отримали від заявниці повідомлення через Snapchat, в яких заявниця розповіла їм про сексуальні домагання чоловіка, який не випускав її з намету, і надіслала фотографії, на яких вона плакала, а також фотографію голови чоловіка на її грудях. Повідомлення не були збережені як докази, однак поліція отримала знімок екрана з обміном повідомленнями між двома з цих свідків.

У лікарняному звіті відділення невідкладної допомоги зазначено, що заявниця раніше отримувала психологічну підтримку в Дитячому будинку (Barnahús) у зв'язку з попереднім інцидентом або інцидентами сексуального насильства.

30 березня 2020 року окружний прокурор припинив провадження, дійшовши висновку, що ухвалення обвинувального вироку є малоімовірним. У обґрунтуванні йшлося про обмежену пам'ять заявниці про події, що послаблювало доказову базу. Також, щодо медичного висновку про відвідування заявницею відділення невідкладної допомоги, прокурор зазначив, що він не містив інформації про вчинені порушення. Прокурор зауважив, що було мало доказів на підтвердження того, що О. зґвалтував заявницю, і що для застосування статті 199 ЗКК необхідно було б встановити намір сексуального домагання. У даній справі перевага була надана О., який визнав, що торкався грудей заявниці під її одягом, але заявив, що він негайно припинив це, коли зрозумів, що вона не давала на це згоди.

7 травня 2020 року заявниця подала апеляцію до державного прокурора. Вона стверджувала, що зізнання О. в тому, що він торкався її, коли вона спала, є достатнім для висунення обвинувачення в сексуальних домаганнях або порушенні її почуття пристойності. Вона також надіслала копію поліцейського протоколу, який підтверджує, що в липні 2019 року їй знадобилася допомога після зустрічі з О. на міському фестивалі.

7 серпня 2020 року державний прокурор підтримав рішення районного прокурора.

Посилаючись на статті 2 та 8 Конвенції, заявниця скаржилася, що національні органи влади не забезпечили ефективного захисту її сексуальної автономії. Однак, Суд поставив сторонам питання відповідно до статей 3 та 8. Крім того, заявниця скаржилася відповідно до статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8, що вона зазнала дискримінації як жінка у здійсненні своїх прав, передбачених Конвенцією.

Оцінка Суду

Щодо статті 8 Конвенції

ЄСПЛ нагадав, що поняття приватного життя відповідно до статті 8 Конвенції охоплює як фізичну, так і психологічну недоторканність (див. *A and B v. Croatia*, № 7144/15, § 106, 20 червня 2019 року). Державні органи мають позитивне зобов'язання забезпечувати захист від втручання приватних осіб у недоторканність особи (див. *C. v. Romania*, № 47358/20, §§ 62–63, 30 серпня 2022 року, та *Remetin v. Croatia* (№ 2), № 7446/12, § 70, 24 липня 2014 року). Обов'язок забезпечувати захист покладає на Держави позитивні зобов'язання, по-перше, криміналізувати всі сексуальні дії без згоди (див. *M.C. v. Bulgaria*, № 39272/98, §§ 150–53, ЄСПЛ 2003–XII, та *J.L. v. Italy*, № 5671/16, § 117, 27 травня 2021 року), а по-друге, забезпечити виконання цих правових положень шляхом оперативного та ретельного розслідування та судового переслідування (див. *Z v. Bulgaria*, № 39257/17, § 67, 28 травня 2020 року; *L. and Others v. France*, № 46949/21 та 2 інших, § 193, 24 квітня 2025 року).

Суд зазначив, що істотне зобов'язання включає обов'язок створити правову та інституційну базу, що забезпечує належний захист від усіх сексуальних дій без згоди. Хоча Держави зберігають свободу розсуду щодо того, як визначати такі злочини та як їм протидіяти, Суд підтвердив, що сучасні стандарти визнають відсутність згоди центральним елементом злочину, а не застосування фізичної сили. Будь-який правовий або прокурорський підхід, який вимагає доказу фізичного опору, ризикує не захистити сексуальну автономію та сприяти безкарності. Відповідно, національне законодавство повинно забезпечувати, щоб усі сексуальні дії без згоди були криміналізовані та ефективно переслідувалися, в тому числі у випадках, коли жертва не чинила фізичного опору.

Процесуальне зобов'язання передбачає обов'язок національних органів влади проводити ефективно розслідування достовірних заяв про сексуальне насильство. Щоб бути ефективним, розслідування повинно бути здатним привести до виявлення та покарання винних і повинно бути ретельним, неупередженим та своєчасним. Влада також повинна забезпечити, щоб процедура проводилася таким чином, щоб захистити жертв від повторної віктимізації, вживаючи відповідних заходів для пом'якшення стресу та уникаючи гендерних стереотипів або моралізаторських коментарів. Хоча прямі докази відсутності згоди не завжди

можуть бути доступними, основна увага в ході розслідування повинна зосереджуватися на тому, чи була надана дійсна згода (див. *M.C. v. Bulgaria*, цитована вище, § 181, та *M.G.C. v. Romania*, № 61495/11, § 72, 15 березня 2016 року).

Суд повторно наголосив, що у випадках, коли діти могли стати жертвами сексуального насильства, позитивні зобов'язання за статтею 8 вимагають ефективного забезпечення права дітей на те, щоб їхні найкращі інтереси були головним критерієм, а їхня особлива вразливість та потреби були належним чином враховані (див. *L. and Others*, цитована вище, § 201; *X and Others v. Bulgaria* [ВП], № 22457/16, § 192, 2 лютого 2021 року, та судова практика, наведена в ній).

В контексті цієї справи Суд зазначив, що ісландське законодавство криміналізує весь спектр сексуальних дій без згоди, від зґвалтування відповідно до статті 194 до сексуальних домагань відповідно до статті 199 ЗКК. Стаття 199 охоплює поведінку сексуального характеру, що не досягає рівня статевого акту або інших сексуальних стосунків, включаючи погляджування, обмацування або мацання геніталій або грудей іншої особи під одягом або поверх нього. У пояснювальних матеріалах уточнюється, що верхня межа статті 199 досягається, коли інтенсивність або тривалість дотиків посилюється, наприклад, шляхом проникнення пальців, що підпадає під статтю 194. Таким чином, законодавство карає дотики сексуального характеру, які, залежно від їх інтенсивності або тривалості, можуть залишатися в межах статті 199 або становити «інші сексуальні стосунки», що караються як зґвалтування відповідно до статті 194.

Стаття 194 розрізняє зґвалтування через відсутність згоди шляхом насильства, погроз або примусу в першому абзаці та зґвалтування шляхом обману або експлуатації, включаючи випадки, коли жертва перебуває в несвідомому стані, спить або іншим чином «не здатна чинити опір діянню або розуміти його значення» у другому абзаці. Хоча відсутність згоди прямо згадується лише в першому пункті, у пояснювальній записці уточнюється, що другий пункт охоплює ситуації, коли жертва не має здатності дати згоду. Натомість стаття 199, хоча й зосереджена на згоді, не згадує прямо вимогу згоди та не визначає ситуацій, коли жертва вважається нездатною дати згоду.

Здається, що в цьому випадку це законодавче розрізнення призвело до надмірно вузького підходу прокуратури. Хоча кваліфікація тверджень заявниці за статтею 199 видається адекватною за обставинами справи, органи влади дійшли висновку, що існують обґрунтовані сумніви щодо того, чи мав О. необхідний намір домогтися. При цьому вони не провели ретельну оцінку, відповідно до національного акценту на згоді та прецедентного права Суду щодо сексуальної автономії, чи міг О., з огляду на обставини, припустити, що згода була надана.

Суд зазначив, що О., доросла особа, визнав, що він увійшов до намету, де заявниця, шістнадцятирічна дівчина, спала або напівспала, ліг поруч з нею, почав «обійматися» і поклав руку під її светр на її груди, не отримавши попередньо згоди. У цьому зв'язку він визнав, що заявниця не торкалася його у відповідь

і що між ними не відбувалося жодної розмови. Попри на ці зізнання, національні органи влади прийняли його твердження про те, що контакт не мав сексуального характеру і що він припинив його і на цій підставі дійшли висновку, що суб'єктивний елемент умислу відповідно до статті 199 не був достатньо встановлений для продовження кримінального переслідування.

Суд повторно наголосив, що головним питанням у даній справі є те, чи виконали національні органи влади своє позитивне зобов'язання застосовувати правову базу таким чином, щоб встановити факти та, у разі необхідності, притягнути винуватця до відповідальності. Ця оцінка повинна бути зосереджена на згоді.

Суд вважав, що сексуальні дотики, ініційовані в обставинах, описаних О., повинні підлягати найсуворішому контролю з боку органів влади. Ключовим елементом було не те, чи О. припинив свої дії, коли відчув дискомфорт, а те, що він ініціював сексуальний контакт без попередньої згоди заявниці, яка, хоча і досягла мінімального віку для сексуальної згоди, все ще була неповнолітньою. Нездатність оцінити визнані дотики відповідно до стандарту, заснованого на згоді, сформульованого як у національному, так і в міжнародному правовому полі, означала, що розслідування не було спрямовано на встановлення факту сексуального контакту без згоди і, таким чином, не забезпечило на практиці захист фізичної та психологічної цілісності заявниці.

З огляду на визначений вище вирішальний недолік, а саме нездатність органів прокуратури застосувати стандарт, заснований на згоді, до визнаних дотиків, Суд, не висловлюючи думки щодо вини О., доходить висновку, що відбулося порушення процесуального аспекту статті 8 Конвенції.

Щодо статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8

Щодо загальних принципів, що стосуються дискримінації в контексті домашнього та сексуального насильства, Суд посилався на своє нещодавнє рішення у справі *M.A. v. Iceland* (№ 59813/19, § 62, 26 серпня 2025 року).

Оскільки заявниця не стверджувала про індивідуальне дискримінаційне ставлення, Суд повинен був перевірити, чи надала вона очевидні докази структурної упередженості або непропорційного впливу, здатні перекласти тягар доказування на Уряд.

Суд вважав, що той факт, що сексуальне насильство в Ісландії переважно зачіпає жінок, сам по собі не свідчить про дискримінаційну політику або поведінку з боку органів влади. Суд зазначив, що Ісландія посідає високе місце в міжнародних рейтингах гендерної рівності та провела численні реформи, спрямовані на боротьбу із сексуальним насильством, включаючи законодавчі зміни, що запроваджують систему, засновану на згоді.

Матеріали, представлені Суду, не свідчать про те, що працівники поліції або прокурори намагалися відрадити заявницю від подання скарги, натякали на її провину або виявляли упереджене ставлення до жінок-жертв.

Суд звернув увагу на той факт, що статистичні дані не підтверджують, що справи, в яких фігурують чоловіки-жертви, розглядаються органами влади по-іншому.

Суд зазначив, що на відміну від справ, в яких статистичні розбіжності були частиною більш широкої тенденції, що свідчила про систематичні недоліки або стереотипне мислення органів влади, матеріали у цій справі не розкривають інституційних упереджень або тенденції до прийняття дискримінаційних рішень і не є достатніми для висунення припущення про дискримінацію.

Нарешті, ЄСПЛ звернув увагу, що застосування однакових стандартів доказування до справ про сексуальне насильство та інших насильницьких злочинів саме по собі не є дискримінацією; що немає жодних ознак того, що докази, характерні для справ про сексуальне насильство, систематично ігнорувалися; а виявлені в даній справі процесуальні недоліки не свідчать про гендерну упередженість або непропорційний ефект, а скоріше відображають помилку в юридичному аналізі визнаної поведінки.

Суд виснував, що заявниця не надала достатніх доказів для встановлення *prima facie* випадку структурної упередженості або непропорційного ефекту, здатного перекласти тягар доказування на Державу.

Відповідно, не було порушення статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 8.

Висновок

Порушення процесуального аспекту статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Відсутність порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтею 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 13 січня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

D. J. v. Norway (№ 36839/21)

Обставини справи

Справа стосувалася рішення щодо права на спілкування (контакт), ухваленого стосовно Х, народженої у 2010 році, яка є наймолодшою з п'яти дітей заявниці, та рішення про проживання Х за адресою, яка не підлягає розголошенню.

20 серпня 2018 року орган прокуратури ухвалив термінову постанову про встановлення опіки над Х. Того ж дня заявницю та її матір було заарештовано за кілька випадків шахрайства та крадіжки. Х перебувала із заявницею під час вчинення цих діянь та арешту. На той момент заявниця мала одноосібну батьківську відповідальність щодо Х. Заявниця має ромське походження та є неписьменною.

21 серпня 2018 року Районна рада з питань соціального забезпечення («Рада») затвердила термінову постанову про встановлення опіки, а служби захисту дітей вирішили не розголошувати нову адресу Х та тимчасово заборонити спілкування Х і заявниці. Заявниця намагалася оскаржити це рішення, проте воно було залишено без змін.

7 листопада 2018 року Рада ухвалила постанову про встановлення постійної опіки над Х, а також затвердила рішення про тимчасову заборону спілкування Х і заявниці та про нерозголошення адреси Х.

У своєму рішенні Рада зазначила, що протягом 2008–2018 років відносно сім'ї заявниці було ініційовано численні провадження органами захисту дітей, до яких було залучено дев'ять служб у зв'язку з частими змінами місця проживання родини. Повідомлення викликали занепокоєння щодо насильства відносно дітей і заявниці, участі дітей у крадіжках та пропусків школи, вживання батьками наркотиків, участі В (батька дитини) у стрілянині, наявності зброї в домі та ворожого середовища проживання. Поліція висловлювала занепокоєння щодо відсутності стабільного догляду та безпеки, а також щодо кримінального минулого обох батьків. У 2015 році всі діти вже були тимчасово передані під опіку після насильницького інциденту з боку батька. Було також встановлено, що Х тривалий час не отримувала належної стоматологічної допомоги. На момент передачі Х під опіку у 2018 році щодо заявниці та В було зареєстровано відповідно 33 та 293 поліцейські справи. Рада встановила, що Х перебувала в неприйнятних умовах догляду.

Рішенням від 28 жовтня 2019 року районний суд затвердив постанову про встановлення опіки та нерозголошення адреси Х, але надав заявниці право на зустрічі під наглядом, тривалістю дві години чотири рази на рік. Суд уповноважив служби захисту дітей визначати додаткові заходи безпеки під час спілкування, зокрема щодо мови спілкування.

Суд встановив, що під час проживання із заявницею Х зазнавала значного недбальства та стала свідком насильства й вживання наркотиків. Було визнано

малоймовірним, що заявниця могла забезпечити належний догляд або здійснити необхідні зміни. Однак визнав, що спостереження за двома зустрічами між заявником та Х не були достатніми для висновку про те, що спілкування було шкідливим, а отже, не були достатніми для обґрунтування відмови у спілкуванні, зважаючи на потенційну довгострокову шкоду для Х від відсутності будь-якого спілкування.

20 травня 2020 року Вищий суд відмовив у дозволі на апеляцію щодо постанови про встановлення опіки над Х, але дозволив оскарження у частині спілкування (контактів) і нерозголошення адреси проживання дитини Х.

У експертному висновку щодо оновленої оцінки заявниці забезпечувати догляд за дитиною від 22 вересня 2020 року були детально викладені розповіді Х, які вона розповіла прийомній сім'ї, про застосування батьками фізичних покарань, а також детальні знання про виготовлення і вживання наркотиків. У звіті наголошено на сильних емоційних реакціях дитини під час та після зустрічей із заявницею, включно зі втратою свідомості. Х чітко висловила небажання спілкуватися з нею, хоча відчувала провину, і зазначила, що можливо зустрінатиметься із заявницею ближче до повноліття.

Рішенням Вищого суду від 20 жовтня 2020 року заявниці відмовлено у праві на спілкуванні з донькою. Цей суд вважав прикрим те, що з моменту ухвалення рішення про встановлення опіки до першої зустрічі з Х минув рік. Разом з тим зазначив, що сильні реакції Х після зустрічей (контактів) були неприйнятними та шкідливими для її здоров'я. Дитяча психіатрична служба рекомендувала утриматися від спілкування, оскільки Х страждала від посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР), а спілкування перешкоджало лікуванню. Суд підкреслив, що відсутність спілкування на відповідний момент часу не виключає майбутнє возз'єднання з біологічною сім'єю.

Вищий суд погодився з оцінкою ризику викрадення дитини, здійсненою районним судом. Було встановлено, що нерозголошення адреси Х безсумнівно відповідає її найкращим інтересам. Суд підтримав заходи безпеки запроваджені службою захисту дітей в межах повноважень, наданих їй районним судом, під час попередніх зустрічей (контактних сесій) Х із заявницею, включно із заборонаю ромської мови. Оскільки суд не дозволив подальше спілкування з дитиною, потреби оцінювати аналогічні обмеження в майбутньому не було.

Верховний Суд відмовив заявниці у наданні дозволу на оскарження.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції заявниця стверджувала, що мету возз'єднання сім'ї було передчасно відхилено. Обмежена кількість зустрічей, що відбулися, унеможливили належним чином оцінити її здібності забезпечити догляд. Запроваджені заходи безпеки (присутність поліції, заборона розмовляти ромською мовою) значно знизили якість спілкування з дитиною. Стверджувала, що національні органи влади не змогли встановити справедливий баланс між найкращими інтересами Х та правом заявниці на сімейне життя, зокрема,

не врахувавши вплив проживання дитини X за нерозголошеною адресою та не надавши належної ваги культурному та сімейному походженню X. Вона вважала, що оцінка Вищим судом потенційного ризику викрадення дитини була гіпотетичною та необґрунтованою.

Оцінка Суду

ЄСПЛ вважав, що рішення Вищого суду, яке стало остаточним рішенням по суті справи заявниці щодо права на спілкування з дитиною X та проживання X за нерозголошеною адресою, становило втручання у право заявниці на повагу до її сімейного життя для цілей пункту 1 статті 8 Конвенції. Це втручання було здійснено відповідно до закону, а саме Закону про добробут дітей 1992 року, який був чинним на той час, та ставило собі за законну мету захисту «прав» та «здоров'я» X.

Згідно з усталеною практикою, вирішуючи питання, чи було таке втручання «необхідним» у значенні пункту 2 статті 8 Конвенції ЄСПЛ повинен визначити чи, у світлі всієї справи, підстави, наведені для обґрунтування заходів, про які йде мова, були відповідними та достатніми для цілей пункту 2 статті 8 Конвенції та чи був заявник належним чином залучений до процесу прийняття рішень (див. *Strand Lobben and Others v. Norway* [ВП], № 37283/13, від 10 вересня 2019 року, §§ 203 та 212).

ЄСПЛ встановив, що суворі обмеження контактів між батьками та дітьми, які застосовуються в контексті заходів у сфері опіки, зазвичай є несумісними з метою возз'єднання сім'ї та з принципом, відповідно до якого рішення про передачу дитини під опіку повинні, наскільки це можливо, мати тимчасовий характер. Суд наголосив, що надзвичайно важливо те, щоб порядок спілкування, не завдаючи дитині надмірних труднощів, ефективно сприяв досягненню мети возз'єднання сім'ї доти, доки — після ретельного аналізу та з урахуванням позитивного обов'язку органів влади вживати заходів для сприяння возз'єднанню сім'ї — органи влади не матимуть достатніх підстав вважати, що кінцева мета возз'єднання більше не відповідає найкращим інтересам дитини (див. *A.L. and Others v. Norway*, № 45889/18, від 20 січня 2022 року, § 48, та цитовані там справи).

ЄСПЛ, застосувавши «більш ретельну перевірку» (див. *Strand Lobben and Others v. Norway*, зазначене вище, § 211; див. також *E.M. and Others v. Norway*, № 53471/17, від 20 січня 2022 року, § 58, де заявнику не було надано право на спілкування з жодним з дітей), дійшов висновку, що національні суди надали достатні й належні підстави для обмеження спілкування заявниці з X.

Вищий суд визнав пріоритетом здоров'я дитини, спираючись на експертні висновки та рекомендації фахівців. Було встановлено, що зустрічі заявниці з дитиною, спричиняли X серйозні психологічні й фізичні реакції (тривога, непритомність, суїцидальні думки, порушення сну, проблеми в школі)

та перешкоджали лікуванню ПТСР. Як відзначив ЄСПЛ, і дійшов висновку Вищий суд, можливість майбутнього возз'єднання не виключалася – спілкування може бути поновлене, однак коли буде безпечним для дитини, що було на момент подій невизначеним. Суд також підкреслив, що відповідно до статті 8 Конвенції батьки не можуть вимагати заходів, які шкодять здоров'ю та розвитку дитини (див. також *E.M. and Others v. Norway*, зазначене вище, § 59).

ЄСПЛ акцентував, що Вищий суд визнав вкрай прикрим те, що понад рік минув до організації першої зустрічі між X і заявницею, навіть з урахуванням ризику викрадення, необхідності посиленних заходів безпеки, участі поліції та значної відстані для X. Водночас Вищий суд вважав, що зустрічі можна було провести в умовах, які достатньо зменшували або усували ризик викрадення.

Разом із тим попередні рішення органів опіки та Ради до ухвалення рішення районного суду не передбачали права заявниці на спілкування з дитиною. Хоча органи влади були зобов'язані постійно оцінювати ситуацію, вони не мусили організовувати зустрічі до ухвалення нового рішення щодо права на спілкування, яке б замінило будь-яке попереднє рішення про обмеження права на спілкування. ЄСПЛ констатував, що сам по собі час, що минув до першої зустрічі не свідчить про те, що обмеження права на спілкування і проживання X за нерозголошеною адресою не відповідали вимозі «більш суворої перевірки», яка застосовується ЄСПЛ у справах щодо обмеження права на спілкування.

Щодо тверджень заявниці, що обмежена кількість зустрічей не надала достатніх доказів для оцінки її здібностей забезпечувати догляд, а заборона говорити ромською мовою та присутність поліції знизили їхню якість. Суд зазначив, що така оцінка ґрунтувалася не лише на цих зустрічах, а на значному обсязі доказів, свідченнях свідків та експертних висновках, і заявниця також мала можливість надавати докази. ЄСПЛ констатував, що зважаючи на обставини справи, вжиття таких заходів було виправданим через доведений ризик викрадення й необхідність зберігати місце проживання X нерозголошеним.

З огляду на зазначене Суд вважав, що оскільки національні засоби правового захисту були вичерпані, втручання у право заявниці на повагу до її сімейного життя було пропорційним переслідуюваним законним цілям і, таким чином, «необхідним у демократичному суспільстві» для цілей пункту 2 статті 8 Конвенції. Суд констатував, що заява є явно необґрунтованою у значенні підпункту «а» пункту 3 статті 35 і має бути відхилена відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву оголошено неприйнятною.

Ухвала у цій справі прийнята Комітетом 20 січня 2026 року, оприлюднена 12 лютого 2026 року і є остаточною.

Обставини справи

Справа стосувалася доступу до банківських даних заявників та їх перевірки, включаючи інформацію про банківські рахунки, історію транзакцій та деталі інших фінансових операцій, пов'язаних із заявниками.

Ці заходи (далі – оскаржувані заходи) були реалізовані Податковим органом (Agenzia delle Entrate) для податкового аудиту. Заявники скаржилися на надмірно широкий обсяг дискреційних повноважень, наданих національним органам національним законодавством, та на відсутність достатніх процесуальних запобіжних заходів, здатних захистити їх від будь-яких зловживань або свавілля, зокрема відсутність попереднього та/або наступного судового чи незалежного перегляду оскаржуваних заходів.

Перший заявник (заява № 40607/19), пан М. Ferrieri, народився в 1965 році і проживає в Чериньолі. Його представляв пан С. Stasi, адвокат, який практикує у Фоджі. Друга заявниця (заява № 34583/20), пані О. Bonassisa, народилася в 1977 році і проживає у Фоджі.

15 липня 2019 року перший заявник та 16 липня 2020 року друга заявниця були повідомлені своїми банками про те, що банки отримали запити від Податкового органу про надання інформації про їхні банківські рахунки, історію транзакцій та інші фінансові операції, пов'язані з ними або відстежувані до них, за певний період часу, щодо першого заявника з 1 січня по 31 грудня 2017 року та щодо другої заявниці з 1 січня 2016 року по 31 грудня 2017 року. Банки повідомили заявників, що вони збираються виконати свій юридичний обов'язок щодо надання запитуваної інформації.

Дозвіл на отримання таких даних безпосередньо від банківських установ був виданий директорами податкового органу відповідно до пункту 2 (7) статті 51 президентського указу № 633 від 26 жовтня 1972 року (далі – № 633/1972) та пункту 1 (7) статті 32 президентського указу № 600 від 29 вересня 1973 року (далі – № 600/1973).

Заявники скаржилися за статтею 8 Конвенції на надмірно широкі межі розсуду, надані національним органам влади національним законодавством, а також на відсутність достатніх процесуальних запобіжних заходів, здатних захистити їх від зловживань або свавілля, зокрема відсутність судового або незалежного перегляду оскаржуваних заходів *ex ante* та/або *ex post*, а також за пунктом 1 статті 6 та статтею 13 Конвенції, що відсутність ефективного засобу юридичного захисту для оскарження втручання в право на повагу до їхнього приватного життя порушувало їхнє право на доступ до суду.

Оцінка Суду

Щодо статті 8 Конвенції

З огляду на подібний предмет заяв Суд виснував про доцільність їх розгляду разом в одному рішенні.

Суд насамперед нагадав, що формулювання «відповідно до закону» у розумінні пункту 2 статті 8 Конвенції вимагає, по-перше, щоб оскаржуваний захід мав певне підґрунтя у національному законодавстві. По-друге, національне законодавство має бути доступним для відповідної особи. По-третє, особа, на яку воно впливає, повинна мати можливість, за необхідності за допомогою відповідної юридичної консультації, передбачити наслідки порушення національного законодавства для неї, і, по-четверте, національне законодавство має відповідати принципу верховенства права (див., *De Tommaso v. Italy* [ВП], заява № 43395/09, § 107, 23 лютого 2017 року).

Суд також зазначив, що поняття «закон» слід розуміти у його «матеріальному», а не «формальному» значенні. Отже, воно включає все, що становить писане право, а також нормативні акти нижчого рівня, ніж статuti, та відповідну судову практику (див., *National Federation of Sportspersons' Associations and Unions (FNASS) and Others v. France*, № 48151/11 та № 77769/13, § 160, 18 січня 2018 року). Відповідно, оцінюючи законність втручання, і зокрема передбачуваність відповідного національного законодавства, Суд врахував як текст закону, так і спосіб його застосування та тлумачення національними органами влади. Саме практичне тлумачення та застосування закону національними судами має надавати особам захист від свавільного втручання (див. *Italgomme Pneumatici S.r.l. and Others v. Italy*, № 36617/18 та 12 інших, § 96, 6 лютого 2025 року).

Суд зазначив, що, хоча стаття 8 не містить жодних чітких процесуальних вимог, у заявах, поданих за цією статтею, він наголосив на тому, що поняття законності та верховенства права в демократичному суспільстві також вимагають, щоб заходи, які впливають на права людини, підлягали певній формі змагального провадження перед незалежним органом, компетентним своєчасно переглядати підстави для рішення та відповідні докази (див. *Ivashchenko v. Russia*, № 61064/10, § 74, 13 лютого 2018 року).

Що стосується оскаржуваних заходів, які розглядаються у цій справі, Суд визнав, що доступ державних органів до банківських даних та навіть їх розголошення в рамках формалізованих процедур є законним, оскільки це дозволяє оцінити, чи виконано заявником свої податкові зобов'язання, і, якщо ні, вжити необхідних заходів.

Суд зазначив, що оскаржувані заходи були передбачені законом, зокрема пунктом 2 (7) статті 51 Декрету № 633/1972 та пунктом 1 (7) статті 32 Декрету № 600/1973, і що сторони не заперечували, що такі положення були доступними. Однак сторони не погодились з тим, чи відповідала правова основа оскаржуваних

заходів, як випливає з наведених національних положень, вимогам «якості закону», встановленим статтею 8 Конвенції.

Суд зауважив, що, умови, зазначені у вищезазначених законодавчих положеннях, взяті окремо, є недостатніми для визначення меж дискреційних повноважень, наданих національним органам влади. Зокрема, просте посилання на необхідність оцінки дотримання платниками податків своїх податкових зобов'язань надає податковим органам необмежені дискреційні повноваження, оскільки вони мають неврегульовані повноваження оцінювати, чи слід застосовувати оскаржувані заходи, та визначати обсяг запитуваної інформації, який за визначенням є дуже широким.

У цьому контексті Суд зазначив, що деякі додаткові критерії були встановлені в адміністративних циркулярах, прийнятих і опублікованих Податковим органом і поданих Урядом.

Зокрема, циркуляр № 131/1994 передбачав, що податкові перевірки банківських даних можуть проводитися щодо певних платників податків: тих, ухиляється від сплати податків повністю або майже повністю, осіб, які не ведуть бухгалтерський облік або ведуть його явно неналежним чином, осіб, які здійснюють імпорто-експортні операції, осіб, які виписали та/або використали рахунки-фактури за вигадані операції, та осіб, чия фінансова спроможність явно контрастує з їх задекларованими доходами. У ньому також уточнювалося, що запит на дозвіл на реалізацію оскаржуваних заходів повинен бути обґрунтованим, щоб надати органу, який надає дозвіл, корисні елементи оцінки, щоб дозволити йому перевірити формальну та матеріальну законність запиту. Крім того, у тому ж циркулярі зазначалося, що податкові перевірки банківських даних можуть проводитися на основі аналізу витрат і надходжень і лише тоді, коли інші засоби оцінки дотримання податкових зобов'язань виявилися неефективними.

Суд готовий визнати, що чіткі та детальні критерії, встановлені в циркулярах, прийнятих та опублікованих Податковим органом, можуть бути достатніми для доповнення застосованих національних положень та визначення меж дискреційних повноважень, наданих національним органам влади, за умови, що вони є обов'язковими для органів влади.

Суд не міг не зазначити, що з огляду на прецедентне право Касаційного суду дозвіл не повинен містити обґрунтування. З цього випливає, що органи влади не зобов'язані обґрунтовувати здійснення своїх повноважень шляхом обґрунтування своїх рішень і тим самим демонструвати, що вони дотримуються критеріїв, встановлених відповідними національними положеннями, включаючи адміністративні циркуляри, що призводить до здійснення ними необмеженого розсуду.

З огляду на вищевикладене Суд виснував, що правова основа оскаржуваних заходів не була здатна достатньо обмежити межі розсуду, наданого національним

органам влади, і, відповідно, не відповідає вимозі «якості закону» за статтею 8 Конвенції.

Щодо скарги заявників про те, що оскаржувані заходи не були піддані попередньому судовому або незалежному контролю, Суд зазначив, що у цій справі відповідно до національного законодавства не вимагалось попереднього судового дозволу.

Суд вважав, що міркування ефективності в сфері оподаткування та необхідність не ставити під загрозу мету оскаржуваних заходів (див. *Italgomme Pneumatici S.r.l. and Others v. Italy*, цит. вище, § 122) можуть виправдати відсутність попереднього судового або незалежного контролю. Однак у цьому контексті Суд повинен оцінити, чи існували інші ефективні та адекватні запобіжні заходи проти зловживань та свавілля, зокрема, подальший незалежний або судовий контроль.

Щодо скарги до податкових судів Суд зазначив, що згідно зі пунктом 2 статті 19 Декрету № 546/1992 дозвіл на доступ до банківських даних платника податків не є актом, який може бути оскаржений окремо до податкових судів. Як було уточнено у національній судовій практиці, такий дозвіл не може бути оскаржений окремо до податкових судів, оскільки він вважається простим підготовчим актом.

Суд взяв до уваги прецедентне право, надане Урядом, згідно з яким, якщо заходи, що розглядаються у цій справі, призводять до податкового повідомлення, відповідний платник податків має право оскаржити дозвіл на ознайомлення з його банківським рахунком у податкових судах. Зокрема, оскільки такий дозвіл вважається підготовчим актом, незаконність якого впливає на дійсність податкового повідомлення, платник податків має право висунути свої скарги проти акту, що дозволяє ознайомлення з його банківськими даними, оскаржуючи податкове повідомлення відповідно до пункту 2 статті 19 Декрету № 546/1992.

Ретельно дослідивши надані матеріали Суд не переконався в аргументі Уряду, що це становило б ефективний *ex post* судовий засіб правового захисту у розумінні прецедентного права (див. *Italgomme Pneumatici S.r.l. and Others v. Italy*, цит. вище, § 126).

По-перше, національна судова практика роз'яснила, що акт, який дозволяє оскаржувані заходи, не повинен містити обґрунтування, і що дійсності податкового повідомлення не може бути завдано шкоди порушенням або навіть відсутністю дозволу. Крім того, Уряд не надав жодних прикладів судової практики, коли такий засіб захисту – оскарження дозволу – був успішно використаний. Враховуючи ці фактори, Суд не вбачав, як дозвіл може бути визнаний таким, що впливає на законність податкового повідомлення.

По-друге, Уряд зазначив, що доступність такого засобу правового захисту залежатиме від того, чи призвели відповідні заходи до прийняття податкового повідомлення, яке оскаржувалося платником податків, і чи було це повідомлення засноване на доказах, отриманих шляхом ознайомлення з банківським рахунком.

Отже, Суд виснував, що існування та доступність такого засобу правового захисту є невизначеними і можуть існувати лише в якийсь момент у майбутньому (див. *Société Canal Plus and Others v. France*, № 29408/08, § 40, 21 грудня 2010 року).

У цьому зв'язку Суд нагадав, що ефективний засіб правового захисту має бути доступним протягом розумного строку (див., *mutatis mutandis*, *Compagnie des gaz de pétrole Primagaz v. France*, № 29613/08, § 28, 21 грудня 2010 року, та *Société Canal Plus and Others v. France*, цитоване вище, § 40), і вважає, що засіб правового захисту, який (можливо) стане доступним через декілька років, не може вважатися достатньо своєчасним (див. *Italgomme Pneumatici S.r.l. та інші*, цитоване вище, § 129).

Щодо скарги до цивільних судів Суд зазначив, що Уряд згадав про такий засіб правового захисту, не посилаючись на жоден приклад з практики, де його наявність та доступність були передбачені Касаційним судом або де він був успішно використаний у нижчих судах.

У цьому зв'язку Суд нагадав, що лише ті засоби правового захисту, які можуть забезпечити відшкодування за скарги заявника, повинні братися до уваги. Зокрема, існування таких засобів правового захисту має бути достатньо певним не лише в теорії, але й на практиці, інакше вони не матимуть необхідної доступності та ефективності. Крім того, саме Держава-відповідач повинна довести, що ці умови виконані (див. *Janosevic v. Sweden* (ухв.), № 34619/97, 26 вересня 2000 року).

У світлі вищевикладеного ЄСПЛ дійшов висновку, що Уряд не довів існування на практиці відповідного засобу юридичного захисту, і що в будь-якому разі такий засіб не був би ефективним у розумінні статті 8 Конвенції.

Щодо скарги до Гаранта платника податків відповідно до статті 13 Закону № 212/2000, Суд зазначив, що, як вказано в рішенні № 25212 від 24 серпня 2022 року Касаційного суду, цей орган не ухвалює обов'язкових рішень, а лише надає рекомендації податковим органам.

Суд повторив, що повноваження та процесуальні гарантії, якими володіє орган, є важливими для визначення того, чи є засіб правового захисту ефективним (див. *Tagayeva and Others v. Russia*, № 26562/07 та 6 інших, § 620, 13 квітня 2017 року, та *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania* [ВП], № 47848/08, § 149, ЄСПЛ 2014). Тому вкрай важливо, щоб засіб правового захисту був доступний перед органом, який, хоча і не обов'язково є судовим, є незалежним від виконавчої влади та забезпечує справедливість провадження, пропонуючи, наскільки це можливо, змагальний процес. Рішення такого органу повинні бути вмотивованими та юридично обов'язковими (див., *mutatis mutandis*, *Centrum för rättvisa v. Sweden* [ВП], № 35252/08, § 273, 25 травня 2021 року; *Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom* [ВП], № 58170/13 та 2 інші, § 359, 25 травня 2021 року; та *Segerstedt-Wiberg and Others v. Sweden*, № 62332/00, § 120, ЄСПЛ 2006 VII).

Отже, Суд виснував, що скарга до Гаранта платника податків – органу, який лише здійснює нагляд за діяльністю податкових органів і не може приймати обов'язкові рішення – не становила б ефективного засобу правового захисту для цілей гарантій проти свавілля, яких вимагає стаття 8 Конвенції.

У світлі вищевикладеного ЄСПЛ вважав, що оскаржувані заходи не були піддані ефективному *ex post* судовому або незалежному перегляду.

Суд дійшов висновку, що навіть якщо можна стверджувати, що в італійському законодавстві існує загальна правова основа для оскаржуваних заходів, це законодавство не відповідає вимогам якості, встановленим Конвенцією. Зокрема, навіть з урахуванням широкого простору для розсуду Договірних Держав щодо банківських даних, тобто суто фінансової інформації, та важливості мети подібних заходів у сфері оподаткування, Суд виснував, що національна правова база надавала національним органам влади необмежену свободу розсуду як щодо умов, за яких могли бути реалізовані оскаржувані заходи, так і щодо обсягу цих заходів. Водночас ця база не забезпечувала достатніх процесуальних гарантій, оскільки оскаржувані заходи не підлягали судовому чи незалежному перегляду. Отже, національна правова база не забезпечувала заявникам мінімального ступеня захисту, на який вони мали право згідно з Конвенцією. Суд вважав, що за цих обставин не можна стверджувати, що оскаржувані втручання були «згідно із законом», як того вимагає пункт 2 статті 8 Конвенції.

Отже, було порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 8 січня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 10 КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ)

MLADINA D. D. LJUBLJANA v. Slovenia (№ 2) (№ 43388/17)

Обставини справи

Справа стосувалася судового розгляду про наклеп, в якому компанія-заявник була визнана винною в дифамації за публікацію фотографії відомого словенського політика та його сім'ї поряд з фотографією сім'ї німецького нацистського політика Йозефа Геббельса.

Компанія-заявник є видавцем політичного та культурного щотижневого журналу «Mladina».

На момент подій, що розглядаються, В. Г., який порушив провадження про наклеп проти компанії-заявника в Словенії, був членом парламенту, обраним до Національних зборів Республіки Словенія, відомим словенським політиком і членом Словенської демократичної партії (SDS), яка на той час була частиною опозиції в парламенті.

До оскаржуваної публікації в журналі «Mladina» D. S., який на той час був пресекретарем політичної партії Словенські соціал-демократи (SD) та колишнім фотографом компанії-заявника, розмістив на своїй приватній сторінці у Facebook фотографію В. Г. поруч із фотографією Йозефа Геббельса. Цей допис став предметом жвавої дискусії в соціальних мережах та журналістських ЗМІ.

4 березня 2011 року, у відповідь на вищезазначену публічну дискусію щодо публікації фотографій В. Г. та Йозефа Геббельса у Facebook, в журналі було опубліковано редакційну статтю головного редактора «Mladina» G. R. під назвою «Про Геббельса та його оточення». У зазначеній статті G. R. відреагував на згадану дискусію, написавши, що публікація фотографій викликала невиправдану критику.

В окремій рубриці того ж номера журналу «Mladina» – сатиричній рубриці «Mladinamit» – з'явилася сатирична стаття R. B. під назвою «Не кожен доктор G. є доктором Геббельсом» (Ni vsak dr. G. že dr. Goebbels).

На національному рівні, 15 вересня 2011 року В. Г. подав позов проти компанії-заявника до районного суду м. Любляна, стверджуючи, що порівняння з Йозефом Геббельсом, який символізував тоталітаризм, насильство, етнічні чистки та, в контексті опублікованої сімейної фотографії, вбивство власних дітей, було мерзенною та жорстокою образою, яка демонструвала зневагу до нього і була спрямована на його дискредитацію. Він стверджував, що дії компанії-заявника мали негативні наслідки для його сім'ї в цілому та для його дружини та трьох дітей окремо. Він вимагав компенсації моральної шкоди у розмірі 40 001 євро (EUR) та публікації як рішення суду, так і вибачення.

10 липня 2013 року районний суд м. Любляни ухвалив рішення про відмову в задоволенні позову В. Г., зазначивши, що твердження, які містяться в цих статтях,

разом з їх ширшим контекстом, чітко вказували на те, що порівняння стосувалося виключно політичних методів В. Г. та Йозефа Геббельса, відхиляючи думку про те, що В. Г. стояв за всі нацистські «цінності» і що він був готовий пожертвувати своїми власними дітьми. Крім того, суд встановив, що В.Г. власноруч неодноразово привертав увагу громадськості до своєї сім'ї.

В. Г. оскаржив вищезазначене рішення до Вищого суду Любляни. 12 лютого 2014 року Вищий суд Любляни частково задовольнив апеляцію В.Г. та змінив рішення районного суду Любляни, зобов'язавши компанію-заявника опублікувати це рішення в журналі «Mladina» разом із наступним вибаченням перед В. Г. у тому ж номері журналу. Вищий суд підтримав рішення суду першої інстанції про те, що опубліковані тексти не порушували права В. Г. на репутацію. Однак він визначив, що цей висновок не поширюється на публікацію та порівняння сімейних фотографій. Він вважав за необхідне при зважуванні конкуруючих прав на свободу вираження поглядів та на честь і репутацію відокремити текст статей від опублікованих фотографій і визнав, що оскаржувана фотографія В. Г. зображувала його не лише у його добре відомій публічній ролі політика, а й, і невід'ємно, у його ролі батька.

Компанія-заявник подала касаційну скаргу на рішення Вищого суду Любляни. Посилаючись на прецедентне право Суду щодо важливості свободи вираження поглядів та його практику зважування конкуруючих прав у випадку фотографій та супровідного тексту, Верховний Суд відхилив касаційну скаргу компанії-заявника.

21 травня 2014 року компанія-заявник подала конституційну скаргу на рішення Вищого суду від 12 лютого 2014 року, а 24 грудня 2015 року – ще одну скаргу на рішення Верховного Суду від 10 вересня 2015 року. Конституційний Суд розглянув дві скарги компанії-заявника разом та відхилив їх 14 грудня 2016 року.

В контексті перегляду заяви про компенсацію Районний суд Любляни своїм рішенням від 24 березня 2016 року зобов'язав компанію-заявника виплатити В. Г. компенсацію та відхилив решту позову. Як В. Г., так і компанія-заявник оскаржили це рішення. Відбулося декілька переглядів справи та після другого перегляду районний суд Любляни 10 квітня 2017 року ухвалив рішення, в якому він знову зобов'язав компанію-заявника виплатити В. Г. компенсацію в розмірі 5000 євро разом з відсотками за прострочення платежу. Рішення були знову оскаржені і зрештою Вищий суд Любляни змінив оскаржуване рішення, зменшивши присуджену компенсацію на 2000 євро та збільшивши суму, нараховану як компенсація судових витрат, які компанія-заявник мала відшкодувати.

Крім того, в рамках окремих судових проваджень трьом дітям В. Г. було присуджено загалом 14 000 євро як компенсацію, а дружина та компанія-заявник досягли угоди про виплату компенсації, сума якої не розголошується.

Компанія-заявник стверджувала, що рішення національних судів порушили її право на свободу вираження поглядів, передбачене статтею 10 Конвенції.

Оцінка Суду

Щодо статті 10 Конвенції

Загальні принципи оцінки необхідності втручання у здійснення свободи вираження поглядів були узагальнені у справі *Bédat v. Switzerland* ([ВП], № 56925/08, § 48, 29 березня 2016 року).

Суд неодноразово зазначав, що сатира є формою художнього самовираження та соціального коментаря, яка природно має на меті провокувати та агітувати, а будь-яке втручання в право на використання цього засобу вираження повинно бути розглянуто з особливою ретельністю.

Суд повторно зазначив, що право на захист репутації є правом, яке захищається статтею 8 Конвенції, однак для того, щоб стаття 8 почала діяти, напад на репутацію особи повинен досягти певного рівня серйозності та бути таким, що завдає шкоди особистому користуванню правом на повагу до приватного життя. Суд може бути зобов'язаний перевірити, чи досягли національні органи влади справедливого балансу при захисті двох цінностей, гарантованих Конвенцією, а саме, з одного боку, свободи вираження поглядів (захищеної статтею 10) і, з іншого боку, права на повагу до приватного життя, закріпленого в статті 8.

Щодо свободи вираження поглядів у контексті репортажів та публікації фотографій, питання оцінки необхідності втручання у цю свободу та межі розсуду Держави в цьому відношенні, Суд підкреслив, що хоча свобода вираження поглядів включає публікацію фотографій, це все ж таки сфера, в якій захист прав та репутації інших осіб набуває особливого значення, оскільки фотографії можуть містити дуже особисту або навіть інтимну інформацію про особу та її сім'ю. Тому може бути необхідним розрізняти текст репортажу та публікацію фотографій.

У своїй практиці Суд визначив низку критеріїв для зважування конкуруючих прав, передбачених статтями 8 і 10 Конвенції, зокрема у випадках, коли йшлося про публікацію фотографій. Ці критерії включають: внесок у дискусію, що становить суспільний інтерес; ступінь популярності особи, якої це стосується; тему новинної статті; попередню поведінку особи, якої це стосується; зміст, форму та наслідки публікації; та, у відповідних випадках, обставини, за яких були зроблені фотографії. При розгляді заяви, поданої відповідно до статті 10, Суд також розглядав спосіб отримання інформації, її достовірність та тяжкість покарання, накладене на журналістів або видавців. Крім того, Суд підкреслив, що в усіх випадках такого роду він повинен враховувати, чи діяли журналісти відповідно до журналістської етики.

Суд наголосив, що у випадках, коли національні органи влади провели зважування конкуруючих прав відповідно до критеріїв, встановлених у прецедентній практиці Суду, як зазначено вище, Суду потрібні вагомі підстави, щоб замінити думку національних судів своєю власною.

В контексті обставин даної справи, Суд вважав, що публікація фотографії сім'ї В. Г. поруч із сімейною фотографією німецького нацистського політика становила напад на репутацію В. Г., достатньо серйозний, щоб застосувати право на повагу до приватного життя відповідно до статті 8. Отже, національні суди повинні були знайти справедливий баланс між правами, гарантованими статтею 10 та статтею 8 Конвенції.

Здійснюючи свою наглядову функцію, Суд повинен встановити, чи залишилися національні суди в межах своєї свободи розсуду, встановлюючи баланс між конкуруючими правами, що стоять на кону. У цьому зв'язку Суд розглянув, чи ухвалили національні суди рішення відповідно до критеріїв, встановлених Судом, і, зокрема, чи достатньо врахували вони ті принципи, які мають безпосереднє відношення до предмета оскаржуваної публікації.

(i) Ступінь популярності особи, якої це стосується

Суд погодився з висновком, що національні суди визнали, що В. Г. був публічною особою, щодо якої межі критичних коментарів були ширшими. Він зазначив, що публічні особи неминуче і свідомо піддаються громадському контролю і тому повинні виявляти особливо високий ступінь терпимості повинні усвідомлювати, що політичні нападки часто переходять у особисту сферу; такі ризики є неодмінною частиною політики та вільної дискусії ідей, які є гарантіями демократичного суспільства.

Окрім В. Г., на фотографіях також були зображені його діти та дружина, однак Суд зазначив, що дружина та діти не були сторонами відповідного провадження і отримали компенсацію в окремому національному провадженні.

(ii) Спосіб отримання інформації та обставини, за яких були зроблені фотографії

Компанія-заявник зазначила, що сімейна фотографія В. Г. була зроблена та опублікована зі згоди сім'ї під час публічного заходу. Суд зазначив, що цей факт був визнаний на національному рівні і, що саме використання цієї фотографії в контексті порівняння з родиною Геббельса призвело до втручання у свободу вираження поглядів компанії-заявника.

У цьому зв'язку Суд також зазначив, що, через популярність В. Г. та його родини серед громадськості, його «законні очікування» щодо ефективного захисту його приватного життя були зменшені.

(iii) Внесок у дискусію, що становить суспільний інтерес; форма та зміст повідомлення

Суд зазначив, що національні суди визначили, що редакційна стаття та супровідний текст над фотографіями стосувалися політичних питань, а саме допустимості порівняння В. Г. з Йозефом Геббельсом та їхніх відповідних політичних методів, і тим самим сприяли дискусії, що становить суспільний інтерес. Суд звернув увагу на той факт, що викликана дискусія становить суспільний інтерес.

Суд зазначив, що порівняння двох фотографій у даній справі слід характеризувати як форму ціннісного судження, але таке судження може виявитися надмірним за відсутності будь-якої фактичної основи. У цьому зв'язку Суд наголосив на аргументах компанії-заявника, що критика, яка лежала в основі публікації, стосувалася саме застосованих В. Г. політичних методів, який виставляв свою сім'ю на огляд з метою отримання політичної підтримки. Тому неможна стверджувати, що порівняння фотографій не мало жодної фактичної основи.

Щодо ступеня провокації та впливу порівняння на читача, Суд наголосив, що форму вираження не можна відокремлювати від її контексту та очевидної мети, оскільки питання про те, чи стосується публікація питання, що становить суспільний інтерес, має залежати від більш широкої оцінки предмета та контексту публікації, тому навів наступні міркування.

По-перше, заголовок та короткий підпис, розміщений безпосередньо над фотографіями, чітко вказували на політичний та сатиричний характер їх публікації.

По-друге, оскаржувані фотографії були опубліковані в сатиричній рубриці відповідного журналу. Хоча Суд визнав, що роль В. Г. як політика і як батька були пов'язані на фотографії, він, однак вважав, що пересічний читач цього журналу в першу чергу сприйняв би В. Г. в його ролі політика, а дві фотографії – як порівняння двох політиків і їхніх відповідних політичних методів, тобто пересічний читач, сприймаючи сатиричне видання, врахує його сатиричний характер.

По-третє, Суд зазначив, що при розгляді «обов'язків і відповідальності» журналіста важливим фактором є потенційний вплив відповідного засобу масової інформації, і загально визнано, що аудіовізуальні засоби масової інформації часто мають набагато більш безпосередній і потужний ефект, ніж друковані. У цьому зв'язку Суд вважав за доцільне зазначити, що фотографії не були опубліковані в основних ЗМІ та не поширювалися через аудіовізуальні засоби масової інформації. Отже, вони мали лише обмежений вплив на аудиторію і, як наслідок, на репутацію В. Г. – фактор, який мав бути врахований національними судами.

Нарешті, що стосується порівняння з німецьким нацистським режимом, Суд зазначив, що порівняння з німецьким нацистським режимом не є автоматичною підставою для засудження за наклеп на підставі особливого стигматичного характеру останнього, особливо за наявності виправдувальних таке порівняння обставин. Крім того, Суд зазначив, що у даній справі порівняння з нацистським політиком Й. Геббельсом було використано саме для критики використання партією SDS, включаючи В. Г., політичних методів, подібних до тих, що застосовувалися німецьким нацистським режимом, включаючи викриття сім'ї в політичному дискурсі. Нарешті, слід пам'ятати, що журналістська свобода також включає можливість певної гіперболізації або навіть провокації.

(iv) Наслідки публікації

Щодо наслідків даної публікації, Суд зазначив, що жоден з національних судів не вказав на будь-який конкретний негативний вплив або наслідки, які публікація могла мати для В. Г., а зосередився на наслідках для репутації його сім'ї. Навіть якщо припустити, що репутація самого В. Г. постраждала внаслідок публікації зазначених статей, не було доведено, що наслідки, яких він зазнав, були достатньо серйозними, щоб переважати інтерес громадськості в отриманні інформації, що містилася в них.

(v) Висновок

Суд повторно зазначив, що в даній справі національні суди достатньою мірою не врахували ширший контекст, в якому була зроблена оскаржувана публікація, включаючи попередню жваву дискусію про В. Г. та його політичні методи в соціальних мережах, її обмежений вплив на аудиторію зазначеного журналу та її публікацію в досить сатиричному розділі журналу.

З огляду на вищевказане ЄСПЛ виснував, що національні суди не змогли переконливо довести нагальну соціальну необхідність ставити захист репутації В. Г. вище за право заявника на свободу вираження поглядів та загальний інтерес у просуванні свободи вираження поглядів у питаннях, що становлять суспільний інтерес. Відповідно, втручання, яке було предметом скарги, не було «необхідним у демократичному суспільстві» у значенні пункту 2 статті 10 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 13 січня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Заявник, SIC – Sociedade Independente de Comunicação, S.A. (далі – «SIC»), компанія, що базується в Оейраші (Португалія). SIC володіє кількома португальськими телеканалами, включаючи SIC Radical, який відомий трансляцією програм, орієнтованих на молодшу аудиторію, часто з контентом у провокаційному тоні, таким як комедійні шоу, ток-шоу або музика.

18 січня 2012 року М. Г. та М. С. відвідали комедійне стендап-шоу в театрі Лісабона. Біля входу до зали було оголошення про те, що під час шоу буде вестися відеозапис. На початку виступу комік повідомив глядачів, що шоу записується. Протягом усього виступу можна було побачити три відеокамери, які знімали як коміка, так і глядачів. Коментарі коміка під час виступу обурили М. Г. та М. С. Вони встали і, виходячи з аудиторії, вступили в палку суперечку з ним.

Комедійне шоу потім було включено до шестисерійного документального серіалу про кар'єру коміка, який транслювався на SIC Radical. 29 січня 2013 року розпочався показ рекламного ролика документального серіалу, у якому коротко з'явився уривок розмови за участю М. Г. та М. С. В одному з епізодів, що вийшов в ефір 26 лютого 2013 року, було показано обмін репліками тривалістю майже три хвилини, в якому відтворювалися як зображення, так і голоси М. Г. та М. С.

У червні 2013 року М. Г. та М. С. звернулися до SIC з клопотанням видалити їхні зображення з трансляції. SIC заперечила будь-яку відповідальність. 25 квітня 2014 року М. Г. та М. С. подали позов проти SIC, стверджуючи, що їхні зображення та голоси транслювалися SIC Radical без їхньої згоди. 9 липня 2018 року Цивільний суд Кашкайша відхилив позов встановивши, що компанія-заявник не діяла протизаконно. Лісабонський апеляційний суд залишив це рішення без змін.

16 червня 2020 року Верховний Суд скасував рішення Лісабонського апеляційного суду та зобов'язав компанію-заявника виплатити М. Г. та М. С. 40 000 євро компенсації за незаконну трансляцію їхніх зображень та голосів. Верховний Суд також зобов'язав компанію-заявника видалити будь-які відеозаписи, що містять їхнє зображення, включаючи ті, що розміщені на його вебсайті, та вжити заходів для забезпечення видалення будь-яких відеозаписів, доступних на YouTube. Верховний Суд зазначив, що право коміка на свободу вираження поглядів не ставилося під сумнів, натомість питання полягало в тому, чи була надана позивачами дійсна згода. Далі пояснив, що будь-яка мовчазна згода на знімання поширюється лише на звичайний перебіг шоу. Він встановив, що таку згоду не можна обґрунтовано розцінювати як дозвіл на редагування зображень та голосів позивачів та використання їх поза контекстом, особливо в рекламному відео, яке зображувало їх у негативному світлі, підкреслюючи палку дискусію між ними та коміком.

15 вересня 2020 року Верховний Суд відмовив SIC у дозволі на оскарження.

Посилаючись на статтю 10, компанія SIC вважала, що рішення Верховного Суду є порушенням її права на свободу вираження поглядів.

Оцінка Суду

ЄСПЛ наголосив, що предметом розгляду є не право коміка на свободу художнього або сатиричного самовираження, а право SIC рекламувати та транслювати одне зі своїх шоу з метою збільшення аудиторії, використовуючи записи голосів та зображення двох приватних осіб, які відвідували живе комедійне стендап-шоу.

Суд визнав безперечним, що М. Г. та М. С. були приватними особами, невідомими широкій громадськості. Крім того, не можна було припустити, що, просто відвідавши стендап-шоу, вони прагнули привернути до себе увагу, здобути популярність для просування власних інтересів або потрапити у публічну сферу. Попри письмові та усні повідомлення та присутність камер під час шоу, поведінка М. Г. та М. С. не демонструвала чітко та однозначно їхню мовчазну згоду на запис та використання їхніх зображень та голосів. Навіть якщо прийняти, що запис комедійних стендап-шоу є нормальним або навіть очікуваним, М. Г. та М. С. Не могли розумно очікувати, що їхні зображення та голоси будуть вилучені з палкої дискусії, відредаговані та використані в оманливий спосіб для комерційних цілей.

Суд визнав, що трансляція відео була принизливою і могла заплямувати або завдати шкоди репутації М. Г. та М. С., що могло мати негативні наслідки як для їхнього професійного, так і особистого життя. SIC не вжила заходів для мінімізації будь-яких негативних наслідків, не отримавши явну згоду М. Г. та М. С., зокрема не розмила їхні обличчя та не змінила голоси, що створило враження глузування та підвищеної публічної уваги.

Враховуючи ці міркування, а зокрема відсутність будь-якого питання, що становить суспільний інтерес, у трансляції цієї суперечки, той факт, що, М. Г. та М. С. були приватними особами, чие приватне життя було порушене трансляцією їхніх зображень, сумнівний характер їхньої мовчазної згоди, а також відповідні санкції та обмеження, накладені на SIC Верховним Судом, ЄСПЛ дійшов висновку, що національні органи влади не перевищили межі дискреційних повноважень (межі розсуду), надані їм для досягнення балансу між правом SIC на свободу вираження поглядів, з одного боку, та правом, М. Г. та М. С. на повагу до їхнього приватного життя, з іншого.

Висновок

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 13 січня 2026 року і набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

VIEIRA COELHO v. Portugal (№ 40764/20)

Обставини справи

Справа стосувалася кримінального провадження, відкритого проти заявника за наклеп та непокору при обтяжуючих обставинах. Заявник скаржився на порушення пункту 1 та 3 підпунктів «b», «c» статті 6 та статті 10 Конвенції.

На момент події заявник був членом регіонального парламенту Мадейри. У різні дати під час пресконференцій, організованих ним на Мадейрі та в різних соціальних мережах, він звинуватив А. С., заступника генерального секретаря регіональної політичної партії, у розтраті коштів; прокурора М. А. Г. – у корупції; бізнесмена J. M. G. – у причетності до схеми шахрайства та фальсифікації документів; а також адвоката з питань виконавчого провадження M. J. M. – у вбивстві французького політика. Заявник повторив звинувачення, що стосувалося конкретно М. А. Г., під час одного із засідань регіонального парламенту.

На підставі цих звинувачень проти нього було відкрито провадження в Кримінальному суді Мадейри, а також за злісну непокору через його відмову виконати два судові накази: по-перше, відмову розкрити прокуратурі особу автора статті, опублікованої в місцевій газеті під його керівництвом, і, по-друге, невиконання судового припису про видалення з вебсайтів, які він адмініструє, певних заяв щодо М. J. M. Зрештою ці провадження були об'єднані.

Судовий розгляд справи заявника в Кримінальному суді Мадейри розпочався 25 лютого 2019 року. На першому слуханні, N. V., адвокат, обраний заявником, відмовився від справи і був відсутній. На початку засідання суд призначив А. С. S., державного адвоката, для заміни. Однак заявник відмовився від нового адвоката і попросив перенести засідання на 30 днів. Посилаючись на необхідність належного здійснення правосуддя та інтереси інших сторін, присутніх у залі, суддя відхилив клопотання про перенесення розгляду і продовжив слухання. Під час цього засідання суд заслухав заявника, якого представляв А. С. S.

Після подання А. С. S. клопотання про самовідвід, для представництва інтересів заявника було призначено нового державного адвоката – С. Р. G. Однак С. Р. G. також подав клопотання про відмову представляти заявника. 11 березня 2019 року, на початку другого слухання, після двох попередніх клопотань, суд призначив нового адвоката з надання правової допомоги, С. С., для представлення заявника. Третє слухання відбулося пізніше того ж дня після 30-хвилинної перерви, щоб С. С. могла ознайомитися з матеріалами справи. На початку слухання С. С. попросила про додаткову п'ятиденну перерву, але її клопотання було відхилено на тій підставі, що її призначення було обмежене цим днем, і що заплановане обговорення не вважалось складним, оскільки очікувалося, що свідчити буде лише одна потерпіла сторона.

12 березня 2019 року, на початку четвертого слухання, суддя вирішив, що С. С. має представляти заявника протягом усього судового процесу, і, відповідно, засідання було перенесено на ранок, щоб С. С. мав можливість ознайомитися з матеріалами справи. Під час п'ятого слухання, С. С. звернувся з клопотанням про перенесення слухання на 20 днів для подальшого вивчення матеріалів справи. Суддя відхилив це клопотання, але надав шестиденну відстрочку, дозволивши їй ознайомитися з матеріалами справи поза межами суду.

20 травня 2019 року, після 19 слухань, судовий процес було завершено. С. С. представляла заявника на 18 із цих слухань.

5 липня 2019 року Кримінальний суд Мадейри визнав заявника винним за чотири пунктами звинувачення в наклепі при обтяжуючих обставинах, відповідно до частини 1 статті 180, частини 1 підпункту а та частини 2 статті 183, а також статті 184 Кримінального кодексу, та за двома пунктами звинувачення у непокорі з обтяжуючими обставинами, відповідно до статті 348 Кримінального кодексу. Суд дійшов висновку, що позивач не надав доказів на підтвердження своїх особливо серйозних звинувачень. В результаті, з урахуванням того, що він вже був шість разів засуджений за наклеп, суд постановив вирок про позбавлення строком три роки і шести місяців та зобов'язав виплатити 6 000 євро (EUR) А. С., 20 000 (EUR) М. А. Г. та 2 000 (EUR) Ж. М. Г. як компенсацію.

Заявник оскаржив це рішення в Апеляційному суді Лісабона. Стверджуючи, що його право на свободу вираження поглядів було порушено, він доводив, що оскаржувані заяви були зроблені в контексті політичної дискусії та в інтересах його законного інтересу у викритті корупційних практик.

4 березня 2020 року Апеляційний суд Лісабона частково залишив у силі рішення суду першої інстанції та вирішив, що призупинення виконання покарання у вигляді позбавлення волі буде залежати від умови, що заявник протягом двох років виплатить загальну суму в розмірі 28 000 євро, як було раніше визначено Кримінальним судом Мадейри, як компенсацію потерпілим. У своїй аргументації він збалансував конкуруючі права, які були поставлені на карту, і постановив, що необхідно обмежити свободу вираження поглядів заявника, щоб захистити репутацію осіб, яких стосуються звинувачення, про які йдеться.

Посилаючись на пункти 1 та 3 підпункти «b» і «c» статті 6 Конвенції, заявник скаржився, що С. С., адвокат, призначений на другому судовому засіданні, не мав достатньо часу для вивчення матеріалів справи та обговорення їх з ним, і що цей інцидент порушив його право на захист та право на ефективну правову допомогу, що є порушенням його права на справедливий судовий розгляд. Посилаючись на статтю 10 Конвенції, заявник стверджував, що його засудження становило непропорційне втручання в його право на свободу вираження поглядів як члена Регіонального парламенту Мадейри.

Оцінка Суду

Щодо порушення пункту 1 та 3 підпунктів b та c статті 6 Конвенції

Відповідно до усталеної практики Суду, гарантії, передбачені пунктом 3 статті 6, є особливими аспектами загального поняття справедливого судового розгляду, викладеного у пункті 1 статті 6. При розгляді питання про дотримання пункту 3 статті 6 не можна забувати про її основну мету, а також відривати від її коренів. Тому Суд розглядає скарги за пунктом 3 статті 6 у поєднанні зі пунктом 1 статті 6 Конвенції (див. *Correia de Matos v. Portugal* [ВП], № 56402/12, § 119, 4 квітня 2018 року).

З огляду на обставини справи, а саме 30-хвилинну перерву перед третім засіданням, ранкову перерву під час четвертого засідання, шестиденну перерву під час п'ятого засідання та можливість, надану С.С. для ознайомлення з матеріалами справи поза приміщенням суду, а також з огляду на складність судового розгляду та суперечливі інтереси, що стоять на кону, зокрема права інших сторін на своєчасне вирішення справи, Суд вважав, що суддя надав С. С. достатньо часу для ознайомлення з матеріалами справи (див. *Sakhnovskiy v. russia* [ВП], № 21272/03, §§ 101–03, 2 листопада 2010 року, та справу *Nevzlin v. russia*, № 26679/08, §§ 151–56, 18 січня 2022 року).

Суд також зазначив, що, хоча під час перших двох судових засідань призначені судом адвокати послідовно відмовлялися від справи і не з'являлися на засіданнях – з причин, які залишаються незрозумілими – суддя послідовно забезпечував, у тому числі під час цих перших двох засідань, щоб заявник завжди був представлений адвокатом з правової допомоги, як того вимагає національне законодавство. Крім того, заявник мав право в будь-який час обрати адвоката на власний розсуд, але вирішив цього не робити. Суд також зазначив, що С. С. В підсумку представляв заявника в 18 із 19 проведених судових засідань, що свідчить про стабільні відносини між адвокатом і клієнтом, засновані на взаємній довірі та розумінні. Суд вважав, що така тривалість юридичного представництва, у поєднанні з наданими процесуальними можливостями та перервами, свідчить про те, що заявник мав достатньо часу для обговорення та розробки стратегії захисту з С. С. протягом усього судового розгляду (див. *Elif Nazan Şeker v. Turkey*, № 41954/10, §§ 55–58, 8 березня 2022 року).

З огляду на те, що основним завданням Суду є оцінка загальної справедливості кримінального провадження, Суд вважав, що той факт, що перші два судові засідання проводилися з послідовними призначеними судом адвокатами, не мав непоправного впливу на загальну справедливість кримінального провадження проти нього (див. *Hindioğlu v. Türkiye*, № 52544/18, § 22, 20 травня 2025 р.).

Вищезазначені міркування є достатніми для того, щоб Суд дійшов висновку, що не було надано жодних переконливих доказів того, що загальна справедливість

судового розгляду була порушена через представництво заявника 25 лютого 2019 року та 11 березня 2019 року.

Отже, ця скарга є явно необґрунтованою і повинна бути відхилена.

Щодо порушення статті 10 Конвенції

Суд вважав, що кримінальне засудження заявника за посягання на честь і гідність та непокору з обтяжуючими обставинами становило втручання в його право на свободу вираження поглядів, передбачене пунктом 1 статті 10 Конвенції. Він також вважав, що втручання було «передбачене законом», оскільки ґрунтувалося на відповідних положеннях Кримінального кодексу. Він визнає, що втручання, про яке йдеться у скарзі, мало дві законні цілі, зазначені в пункті 2 статті 10 Конвенції, а саме захист репутації або прав інших осіб та належне здійснення правосуддя.

У даній справі Суд зазначив, що одна з чотирьох осіб, яких стосувалися звинувачення, була політиком, інші – прокурором, бізнесменом та адвокатом. Що стосується змісту оскаржуваних заяв, з огляду на факти справи, встановлені на національному рівні, Суд вважав, що заявник висунув особливо серйозні звинувачення без будь-якої вагомості фактичної підстави і що він уже шість разів був засуджений за наклеп. Суд також зазначив, що лише одне з оскаржуваних звинувачень було висунуто під час засідання регіонального парламенту. Отже, всі інші оскаржувані звинувачення були висунуті переважно через засоби масової інформації та соціальні мережі. Щодо засудження за непокору, яке виникло внаслідок відмови заявника розкрити особу автора статті, заявник не надав додаткової інформації щодо цієї частини заяви, зокрема щодо її зв'язку із загальними фактами, що розглядаються. Тому Суд не міг покластися на цю інформацію.

Що стосується характеру та суворості покарання, Суд взяв до уваги той факт, що заявник був засуджений до трьох з половиною років позбавлення волі з відстрочкою виконання вироку. У цьому контексті Суд повторно наголосив, що хоча застосування кримінальних правових санкцій у справах про наклеп не є саме по собі непропорційним, кримінальне засудження є серйозною формою покарання, зважаючи на існування інших засобів втручання та спростування, зокрема через цивільно-правові засоби захисту (див. *Matalas v. Greece*, № 1864/18, § 59, 25 березня 2021 року). Суд неодноразово наголошував, що призначення покарання у вигляді позбавлення волі у справах про наклеп буде сумісним із свободою вираження поглядів лише у виключних обставинах, зокрема у випадках, коли інші основні права були серйозно порушені, як, наприклад, у справах про висловлювання ненависті, або підбурювання до насильства (див. *Сумрана and Mazare v. Romania* [ВП], № 33348/96, § 115, ЄСПЛ 2004–XI).

Отже, серйозні заходи покарання, застосовані до заявника, можна вважати необхідними лише у виняткових обставинах. Однак у даній справі, з огляду

на зміст зроблених заяв та вплив, який вони могли мати на дискредитованих осіб, Суд не переконаний, що це було так, і вважає, що обставини не давали підстав для призначення покарання у вигляді позбавлення волі. Таке покарання, за своєю природою, неминуче матиме негативний вплив на свободу слова та громадське обговорення, і те, що покарання заявника було фактично відстрочено, не змінює цього висновку (див. *Paraskevopoulos v. Greece*, № 64184/11, § 42, 28 червня 2018 року). Таким чином, Суд дійшов висновку, що було порушено статтю 10 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 10 Конвенції (право на свободу вираження поглядів)

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 13 січня 2026 року та є остаточним.

РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття 2 Конвенції (право на життя)

MAKARUK AND OTHERS v. Ukraine (№ 35052/19 та 4 інших заяви): справа стосується неефективного розслідування смертельних або небезпечних для життя інцидентів без участі державних органів. У кожному з випадків національні органи влади виявилися нездатними своєчасно та ретельно встановити обставини пригоди, провести необхідні експертизи, зібрати докази та визначити винних, що значно підривало ефективність розслідування – порушення

Стаття 3 Конвенції (заборона катування)

LUKASHUK v. Ukraine (№ 9079/24): справа стосується неефективного розслідування побиття неповнолітнього заявника приватною особою, коли кримінальне провадження неодноразово безпідставно закривалося і поновлювалося, що призвело до фактичної відсутності належної відповідальності за заподіяну йому шкоду – порушення

CHORNODUBRAVSKYY AND OTHERS v. Ukraine (№ 12982/24 та 11 інших заяв): заявники оскаржували неналежні умови утримання в Київському СІЗО та відсутність ефективного засобу правового захисту в національному законодавстві – порушення

SKRYPNYK AND ANDREYEV v. Ukraine (№ 9139/24 та № 12962/24): заявники скаржилися на неналежні умови тримання під вартою та відсутність ефективного засобу правового захисту в національному законодавстві – порушення

VITYUK AND OTHERS v. Ukraine (№ 29659/23 та 10 інших заяв): заявники скаржилися на неналежні умови тримання під вартою та відсутність ефективного національного засобу правового захисту – порушення

Стаття 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)

RIDKODUBSKYY AND OTHERS v. Ukraine (№ 16317/24 та 5 інших заяв): заявники оскаржували надмірну тривалість їхнього попереднього ув'язнення, зазначаючи, що суди не застосовували інших заходів запобіжного характеру та не розглядали справи з належною ретельністю, водночас скаржачись на відсутність ефективного засобу правового захисту відповідно до національного законодавства – порушення

NEDYBALYUK v. Ukraine (№ 17279/25): заявник скаржився на порушення процедури розгляду законності його тримання під вартою – порушення

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

GAVRYSH AND KOSYNETS v. Ukraine (№ 62835/19 та № 10392/25): ця справа стосується надмірно тривалого розгляду цивільних справ в Україні (від понад 4 до майже 14 років) без будь-якого ефективного національного засобу захисту, що позбавило заявників можливості домогтися вирішення їхніх приватноправових спорів у розумний строк – порушення

KOLESNICHENKO v. Ukraine (№ 34532/14 та № 34511/14): справа стосується того, що поліція незаконно увійшла до квартири заявників, допустила вилучення їхнього майна приватними особами та забрала сейф із грошима й документами, а подальший розгляд їхніх вимог про відшкодування тривав понад 12 років, що порушило їхнє право на розгляд справи в розумний строк – порушення

IOV AND OTHERS v. Ukraine (№ 33442/24 та 5 інших заяв): заявники скаржилися на надмірну тривалість кримінальних проваджень і відсутність ефективного засобу правового захисту в національному законодавстві – порушення

OSTROVSKYY AND OTHERS v. Ukraine (№ 13789/20 та 7 інших заяв): заявники скаржилися на надмірну тривалість цивільних проваджень та відсутність ефективного засобу правового захисту – порушення

Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)

VYKHOR v. Ukraine (№ 36618/14): заявник скаржився на застосування щодо нього таємних слідчих (розшукових) заходів, зокрема прослуховування мобільних телефонів та аудіо- і відеоспостереження в громадських місцях, що порушувало його право на приватність і листування, а також на надмірну тривалість кримінального провадження – порушення

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)

ANTONYAN v. Ukraine (№ 6855/15): скарга на скасування державою реєстрації автомобіля, який заявник добросовісно придбав і роками законно використовував, через помилки органів влади при митному оформленні в минулому. ЄСПЛ визнав, що перекладання наслідків цих помилок на власника порушило його право на мирне володіння майном – порушення

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (січень 2026 року). Рішення за період із 01.01.2026 по 31.01.2026 / Відп. за вип.: Є. В. Воронюк. К. Д. Кузнецова, О. Ю. Тарасенко, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2026. – 47 с.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема і їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home;>

<https://hudoc.echr.coe.int>.

2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua